N:o 102.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående nationalparker och lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof; gifven Stockholms slott den 17 mars 1909.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till:

1:o) lag angående naturminnesmärkens fredande;

2:o) lag angående nationalparker; och

3:o) lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

Bil.

Förslag

till

Lag angående naturminnesmärkens fredande.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Område eller till fastighet hörande naturföremål, som är af särskildt intresse för kännedomen om landets natur eller på grund af märklig naturbeskaffenhet eljest synes böra för framtiden skyddas, må i den ordning nedan sägs såsom naturminnesmärke fridlysas.

2 §.

Vill någon utverka fridlysning, hvarom i 1 § förmäles, ingifve ansökning därom till Konungens befallningshafvande i det län, där det afsedda området eller föremålet finnes.

Ansökning, som nu sagts, skall innehålla:

1) noggrann uppgift om naturminnesmärkets beskaffenhet och läge;

2) uppgift å fastighetens ägare samt dem, hvilka där äga nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt;

3) förslag till de fridlysningsbestämmelser, som lämpligen böra meddelas;

4) förslag till det sätt, hvarpå området eller föremålet bör utmärkas och, där så erfordras, inhägnas.

Vid ansökningen skall, därest den ej framställts af fastighetens ägare, fogas skriftligt medgifvande af denne. Öfvergår fastigheten, sedan ansökningen ingifvits, till annan ägare, vare det ej hinder för ansökningens beviljande. Med afseende å boställe äfvensom fideikommiss eller jord, som innehafves under med fideikommiss jämförliga förhål-

landen eller med ständig besittningsrätt, skall i stället för ägarens medgifvande företes innehafvarens. Begäres å boställe eller jord, som innehafves med ständig besittningsrätt, fridlysning af område eller föremål, hvaröfver innehafvaren icke må förfoga utan tillstånd af vederbörande myndighet, skall medgifvande till fridlysningen företes jämväl från nämnda myndighet.

3 §.

Har ansökning inkommit, såsom i 2 § sägs, förelägge Konungens befallningshafvande genom offentlig kungörelse dem, som mot ansökningen hafva något att erinra, att senast inom två månader från kungörelsens dag sådant hos Konungens befallningshafvande anmäla.

Kungörelse, som nu sagts, skall på sökandens bekostnad ofördröjligen införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka samt med allmänna posten tillsändas alla kända innehafvare af nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik fastigheten afseende rätt, hvilka icke medgifvit ansökningen. Kostnaden skall af sökanden vid anfordran förskottsvis erläggas.

Emot bestridande, som inom föreskrifven tid framställts af någon, hvilken visar sannolika skäl, att han å fastigheten äger nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som uppkommit före ansökningens ingifvande och genom fridlysningsåtgärden skulle lida intrång, må ansökningen ej beviljas, där ej intrånget är att anse såsom oväsentligt.

Underlåter rättsägare, som nu sagts, att göra föreskrifven anmälan, hafve sedan i afseende å fridlysningsåtgärden ingen talan.

Bestrides ansökningen af någon, som enligt 8 § är berättigad att fordra fridlysnings upphäfvande, må fridlysning ej beviljas.

Häftar fastigheten, då ansökningen ingifves, på grund af inteckning eller utmätning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken för fordran, må, där fastigheten sedermera säljes i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad, innehafvare af dylik fordran, i händelse hans rätt är däraf beroende, påyrka, att fastigheten utbjudes frigjord från den inskränkning i ägarens rätt den begärda fridlysningen må medföra; och varde därvid så förfaret som om nämnda inskränkning utgjorde servitut, för hvilket dagen för ansökningens ingifvande i fastigheten sökts inteckning. Å yrkande, som nu sagts, må ej fästas afseende, därest det ej framställts till auktionsförrättaren före auktionen. Har å fordringsbeviset

tecknats medgifvande till fridlysningen, må yrkande, hvarom ofvan förmälts, ej af fordringsägaren framställas.

Tillhör till fridlysning ifrågasatt naturminnesmärke kronan, och finnes icke veterligen annan rättsägare eller hafva alla kända rättsägare medgifvit fridlysningen, vare kungörelse, hvarom i denna paragraf stadgats, icke nödig.

4 §.

Där så finnes nödigt, må Konungens befallningshafvande i afvaktan på ansökningens slutliga pröfning förbjuda åtgärd, hvaraf skada kan tillfogas det uppgifna naturminnesmärket. Dylikt förbud, som kungöres i den ordning 6 § tredje stycket förmäler men på sökandens bekostnad, lede dock ej till inskränkning i enskild rätt, som uppkommit innan fridlysningsansökningen ingifvits, där ej vederbörande rättsägare medgifvit fridlysningen.

5 §.

Öfver ansökning, hvarom i 2 § sägs, skall, där ej ansökningen framställts af vetenskapsakademien eller dess yttrande bifogats, utlåtande infordras från nämnda akademi; och må ansökningen icke bifallas, därest icke densamma blifvit af akademien tillstyrkt.

6 §.

Har vetenskapsakademien tillstyrkt ansökningen och möter ej för bifall till ansökningen eljest laga hinder, underrätte Konungens befallningshafvande sökanden, att ansökningen kommer att bifallas, därest naturminnesmärket på sökandens föranstaltande och bekostnad å marken utmärkes och, där så erfordras, inhägnas enligt de närmare bestämmelser Konungens befallningshafvande därvid meddelar.

Sedan styrkt blifvit, att naturminnesmärket på föreskrifvet sätt utmärkts och inhägnats, varde detsamma af Konungens befallningshafvande förklaradt för fridlyst naturminnesmärke och infördt i det register, hvarom i 7 § förmäles. Tillika meddele Konungens befallningshafvande med ledning af hvad i ärendet förekommit de fridlysningsbestämmelser, som till naturminnesmärkets fredande må finnas nödiga.

Kungörelse om fridlysningen, upptagande nämnda bestämmelser, skall på allmän bekostnad ofördröjligen införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka samt, där så finnes nödigt, anslås vid naturminnesmärket.

Fullgör sökanden icke hvad i ärendet honom ålagts, eller möter eljest laga hinder för bifall till ansökningen, varde densamma afslagen.

7 §.

Öfver fridlysta naturminnesmärken skall hos Konungens befallningshafvande föras register enligt de närmare bestämmelser, som meddelas af Konungen.

Afskrift af hvad i detta register för hvarje år införts skall inom en månad efter årets utgång insändas till vetenskapsakademien, som äger sammanföra sålunda inkomna uppgifter till ett riksregister öfver naturminnesmärken.

8 §.

Fridlysning, som enligt § 6 meddelats, skall af Konungens befallningshafvande förklaras upphäfd:

om sådant påyrkas af någon, som visar, att han vid tiden för ansökningens ingifvande till fastigheten eller andel däraf ägt bättre rätt än den, hvilken i fridlysningsärendet antagits vara fastighetens ägare eller ägt nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som, i strid mot hvad i fridlysningsärendet antagits, af fridlysningen lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt;

om fastigheten utgör fideikommiss eller innehafves under därmed jämförliga förhållanden, samt fridlysningens upphäfvande påyrkas af innehafvare, som icke medgifvit fridlysningen och däraf lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt, dock att rätt att yrka fridlysningens upphäfvande icke tillkommer innehafvare af fideikommiss, där Konungen medgifvit, att fridlysningen må meddelas med bindande verkan äfven för kommande fideikommissarier;

om fastigheten utgör boställe, och fridlysningens upphäfvande yrkas af boställshafvare, som icke medgifvit fridlysningen och däraf lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt;

om från vetenskapsakademien företes intyg, att naturminnesmärket till sin naturliga beskaffenhet undergått sådan förändring, att dess bibehållande såsom naturminnesmärke synes ändamålslöst; samt

om naturminnesmärket visas vara beläget inom område, hvars expropriation för annat ändamål medgifvits och som icke kan för detta ändamål användas utan att naturminnesmärket skadas, samt fridlysningens upphäfvande begäres af den, som genom expropriationen förvärfvat jorden.

Har vid exekutiv auktion enligt hvad ofvan sagts fastigheten sålts frigjord från den inskränkning i ägarens rätt fridlysningen må medföra, vare, sedan auktionen vunnit laga kraft, fridlysningen att anse såsom upphäfd; åliggande auktionsförrättaren, där auktionen hålles på annat ställe än landskansliet, att om upphäfvandet ofördröjligen underrätta Konungens befallningshafvande.

9 §.

Konungens befallningshafvande må efter vetenskapsakademiens hörande förklara fridlysning upphäfd:

om föreskrifven anordning för naturminnesmärkes utmärkande och inhägnande icke af den, som begärt fridlysningen, behörigen underhålles, samt ej heller vetenskapsakademien eller annan hos Konungens befallningshafvande anmält sig villig att verkställa nödiga underhållsarbeten; samt

om naturminnesmärket finnes förhindra eller afsevärdt försvåra företag af större allmän eller enskild nytta.

10 §.

Har Konungens befallningshafvande meddelat beslut, hvarigenom fridlysning förklarats upphäfd, varde kungörelse om beslutet införd i länskungörelserna och uppläst i ortens kyrka.

Sedan laga kraft åkommit beslut, hvarigenom fridlysning upphäfts, eller auktion hvarom i 8 § förmäles, varde minnesmärket ur registret affördt samt underrättelse därom ofördröjligen tillsänd vetenskapsakademien.

Har fridlysning upphäfts af annan anledning än att naturminnesmärket till sin naturliga beskaffenhet undergått förändring, må åtgärd, hvarigenom skada tillfogas naturminnesmärket, ej vidtagas, förr än vetenskapsakademien låtit å området utföra den vetenskapliga undersökning, som må finnas önsklig; dock att hvad sålunda stadgats icke skall gälla efter det sex veckor förflutit från det beslutet om fridlysningens upphäfvande eller, i fall, som afses i 8 § sista stycket, där omförmälda auktion vann laga kraft.

11 §.

Finnes beträffande sällsynt djur, hvars fångande eller dödande icke är att hänföra till jakt eller fiske, eller beträffande sällsynt växt önskligt, att utan fullständig fridlysning, som ofvan sägs, förbud meddelas för en hvar att å område, hvartill han ej har äganderätt, eller nyttjanderätt, afsiktligt borttaga eller skada sådant naturföremål, äge Konungens befallningshafvande på framställning af vetenskapsakademien meddela dylikt förbud. Förbud, hvarom nu sagts, kungöres i den ordning, som i 6 § tredje stycket förmäles, och antecknas i det i 7 § omförmälda register.

12 §.

För vetenskapliga forskningar må af vetenskapsakademien medgifvas undantag från fridlysningsbestämmelse, meddelad enligt denna lag, åliggande dock akademien att om sådant medgifvande underrätta vederbörande Konungens befallningshafvande.

13 §.

För område, som genom märklig naturbeskaffenhet eller naturskönhet är af särskildt intresse, må Konungens befallningshafvande, i den mån sådant finnes lämpligt, förbjuda att i det fria annorledes än å byggnad, däri människor bo eller affär är inhyst, i annonseringssyfte uppsättes eller anbringas tafla, plakat, inskrift eller annan störande anordning. Förbud, som nu sagts, skall anses innefatta jämväl förbud mot åtgärder för vidmakthållande af dylik anordning, hvilken vidtagits, innan förbudet trädt i kraft.

Kungörelse om förbudet skall på allmän bekostnad införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka.

14 §.

Öfverträder någon utan sådant medgifvande, som i 12 § sägs, hvad i enlighet med denna lag till naturminnesmärkes fredande stadgats och kungjorts, eller skadas naturminnesmärke i strid mot hvad i 10 § tredje stycket sägs, eller bryter någon mot förbud, som i 11 § sägs, eller mot förbud meddeladt enligt 13 §, vare straffet böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

Dömes någon till ansvar för öfverträdelse af enligt 13 § meddeladt förbud, varde tillika förelagd att inom viss tid borttaga den störande anordningen vid äfventyr att sådant eljest må på hans bekostnad genom kronobetjäningens försorg fullgöras.

15 §.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse, hvarom i 14 § förmäles.

I öfrigt äge enhvar rättighet att anställa åtal för sådan förseelse: gifve dock sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna öfvervara målets utförande.

16 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla två tredjedelar åklagaren och en tredjedel vetenskapsakademiens naturskyddskassa.

Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Brister tillgång till gäldande af böter, som nu sagts, förvandlas de enligt allmän strafflag.

17 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i denna lag afses, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad. Mot beslut, hvarigenom begärd fridlysning vägrats eller fridlysning upphäfts, så ock mot beslut, hvarigenom ansökan om förbud enligt 4 § afslagits eller sådant förbud upphäfts, må klagan föras af vetenskapsakademien jämväl i fall, där akademien ej själf sökt fridlysningen eller förbudet.

Har genom beslutet fridlysning meddelats eller förbud enligt 4, 11 eller 13 § utfärdats, lände beslutet till efterrättelse utan hinder däraf, att detsamma öfverklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Bil.

Förslag

till

Lag angående nationalparker.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har kronan tillhörigt område blifvit afsatt till nationalpark, skall därinom med nedannämnda undantag vara förbjudet:

att förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning så ock bearbeta mineralfyndighet eller bortföra mineral;

att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växtdelar af annan beskaffenhet än bär, som användas till omedelbar förtäring;

att jaga, fånga eller afsiktligt döda djur af hvad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom, så ock att från ort till annan föra dödadt eller fångadt djur eller att skada eller bortföra ägg, rom eller bo;

att medföra hund;

att uppföra byggnad eller stadigvarande bostad, verkställa odling eller beta kreatur; samt

att i annonseringssyfte uppsätta eller anbringa tafla, plakat, inskrift eller annan störande anordning.

2 §.

Hvad i 1 § stadgats skall ej leda till inskränkning i enskild rätt, som må vara uppkommen, då området afsättes till nationalpark, eller i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som äro lapparna medgifna, dock att jakt å björn ej må äga rum. Ej heller vare lapparna förvägradt att medföra de för deras renhjordars bevakning nödiga hundar.

3 §.

Med afseende å hvarje särskild nationalpark må Konungen i särskildt reglemente föreskrifva de undantag från hvad i 1 § stadgats, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar samt för resors underlättande och resandes härbergerande så ock för tillgodogörande af det fiske, som pröfvas utan olägenhet kunna medgifvas.

4 §.

Där så finnes lämpligt, må Konungen meddela förbud mot nationalparks beträdande, dock att redan uppkommen enskild rätt härigenom icke må kränkas; skolande förbudet ej heller äga tillämpning mot lapparna.

5 §.

Öfverträdelse af denna lag eller i enlighet därmed utfärdadt förbud straffas med böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

6 §.

Löper hund lös inom nationalpark, vare den förverkad till upptagaren.

7 §.

Allmän åklagare åligger att åtala öfverträdelse, hvarom i 5 § förmäles.

I öfrigt äge enhvar rättighet att anställa åtal för sådan öfverträdelse; gifve dock sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna öfvervara målets utförande.

8 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle två tredjedelar åklagaren och en tredjedel nationalparkens kassa.

Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Brister tillgång till gäldande af böter, som nu sagts, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Bil.

Förslag

till

Lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Härigenom förordnas som följer.

Där Konungen finner jordområde, som enskild man, menighet eller inrättning tillhörer, på grund af synnerligen märklig naturbeskaffenhet böra såsom naturminnesmärke afsättas och för detta ändamål af ägaren afstås till kronan, skall hvad i förordningen den 14 april 1866 angående jord eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgas äga motsvarande tillämpning.

Samma lag vare, där Konungen förordnar, att enskild man, menighet eller inrättning tillhörande servituts- eller nyttjanderätt, som må vara medgifven å till nationalpark afsatt område, skall upphöra.

Fråga om jords afstående, enligt hvad här ofvan i första stycket sägs, må väckas endast af vetenskapsakademien.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 oktober 1908.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM.

— —

Departementschefen statsrådet Alfred Petersson anförde efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet i underdånighet:

»Sedan Riksdagen i skrifvelse den 13 maj 1904 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för att bereda skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken, samt vetenskapsakademien och domänstyrelsen öfver nämnda framställning afgifvit underdåniga yttranden, den förra den 7 juni 1905 och den senare den 20 november samma år, har jag enligt nådigt bemyndigande den 14 juni 1907 uppdragit åt tillkallade sak-

kunnige att biträda inom jordbruksdepartementet vid frågans vidare behandling.

Uti ett den 4 december 1907 afgifvet betänkande hafva bemälde sakkunnige framlagt, bland annat, följande lagförslag:

1. *Förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande;*
2. *Förslag till lag angående nationalparker;* och
3. *Förslag till lag innefattande tillägg till kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.*

Öfver förstnämnda förslag hafva underdåniga yttranden afgifvits af öfverståthållareämbetet och samtliga Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande äfvensom vetenskapsakademien.

Angående de båda öfriga lagförslagen hafva underdåniga utlåtanden infordrats dels från kammarkollegium och domänstyrelsen, som, efter hörande af öfverståthållareämbetet och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande äfvensom öfverjägmästarne i riket, afgifvit dylikt gemensamt utlåtande, dels från kommerskollegium och vetenskapsakademien.»

Sedan föredraganden härefter uppläst ifrågavarande lagförslag samt redogjort för innehållet i de däröfver afgifna yttranden, anförde föredraganden vidare:

»Såsom Eders Kungl. Maj:t täcktes finna, hafva de hörda myndigheterna så godt som undantagslöst ansett en lagstiftning i den föreslagna riktningen påkallad och mot dess föreslagna hufvudgrunder i regel icke haft något väsentligt att erinra. Med anledning af de detaljanmärkningar, som af myndigheterna framställts, hafva lagförslagen inom jordbruksdepartementet underkastats en öfverarbetning, för hvilken jag nu går att redogöra. Jag anser mig därvid kunna förbigå de förändringar af uteslutande redaktionell art, som vidtagits, men skall, jämte det jag redogör för företagna sakliga ändringar, tillika lämna en framställning af de viktigaste vid lagförslagens särskilda delar framställda anmärkningar, hvilka jag ansett icke böra föranleda någon omarbetning af förslagen.

1. *Förslaget till lag angående naturminnesmärkens fredande.*

Bland förslagets *allmänna grunder* är en af de viktigaste, att såsom Riksdagen i sin berörda skrifvelse uttalat, staten vid sin verksamhet för skyddande af natur och naturminnesmärken icke bör företaga något »som skulle innebära ett ingripande i den enskildes rätt att med sin egendom förfara, som honom bäst synes, utöfver hvad nu gällande lag därom innehåller». Denna grundsats har väsentligen varit bestämmande ifråga om lagförslagets hela byggnad. Visserligen afvisar

förslaget icke tanken på en expropriationsrätt i viktigare fall, men en sådan expropriation bör enligt förslaget ske i samma, mot rättsförlust betryggande former som expropriation för andra statsändamål, och i de fall, där expropriation icke äger rum, bör enligt förslaget icke något mot vederbörande rättsägares vilja företagas, som kan för honom medföra ekonomisk olägenhet. Mot denna förslagets grundsats har framställts åtskilliga anmärkningar.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län har anfört, att, då det ifråga om åtskilliga naturminnesmärken och helt säkert det stora flertalet torde vara från början uppenbart, att deras fridlysande icke komme att utöfva något som helst inflytande på fastighetens värde vare sig för dess ägare eller brukare, det enligt länsstyrelsens mening förtjänade att tagas under öfvervägande, huruvida icke ifråga om naturminnesmärken af detta slag fridlysning skulle kunna inträda äfven utan samtycke af ägare eller brukare och tillika en enklare procedur anordnas än den, som nu föreslagits.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län yttrar, att ifrågasättas kan, huruvida icke skyddande af ett lands naturminnesmärken vore af så stor vikt och betydelse för det allmänna, att fridlysning af naturminnesmärke borde kunna komma till stånd, utan att därför erfordrades samtycke af vederbörande jordägare och öfriga rättsägare, därvid då i hvarje fall, när inom viss tid efter fridlysningens offentliggörande anspråk framställdes på godtgörelse för den inskränkning i äganderätten eller i andra privaträttigheter, som fridlysningen medförde, expropriationsförfarandet på vetenskapsakademiens föranstaltande skulle komma till användning för bestämmande af sådan ersättning, hvilken skulle utgå af medel ställda till akademiens förfogande. Utginge man från denna förutsättning, kunde proceduren för fridlysningens åvägabringande anordnas mycket enklare än förslaget innefattade, och några bestämmelser till skyddande af innehafvare utaf i fastigheten i fråga intecknad fordringsrätt blefve icke heller af nöden. Måhända kunde det dock anses för ett allt för stort ingrepp i privaträtten, att jordägare och andre rättsägare utan vidare underkastades sådan inskränkning i sina rättigheter, som för fridlysningens åstadkommande på dylikt sätt vore af nöden, och möjligen kunde det ock befaras, att expropriationskostnaderna för fridlysningars åvägabringande på denna väg skulle blifva alltför stora.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län säger sig anse det föreslagna fridlysningsförfarandet särdeles omständligt och vidlyftigt, hvilket förhållande framträder desto mer, som en fridlysning

med sin ganska vidlyftiga apparat ju när som helst genom vederbörande ägares eller annan rättsinnehafvares bestridande kunde göras om intet. Väl vore sant, att man så mycket som möjligt velat genom fridlysningen skydda vederbörande jordägare i sin fria dispositionsrätt öfver sin egendom, men en ganska väsentlig inskränkning däri vore ju i lag redan fastställd till skydd för alla fasta fornlämningar, hvilka blifvit ställda under lagens hägn. Under forntiden uppförda högar af jord och sten, grafbyggnader af stenrösen m. m. finge ju icke rubbas af jordägare. Om än icke förhållandet med naturföremål, som vore af särskildt intresse för kännedomen om landets natur och som därför ansåges böra för framtiden skyddas, kunde anses fullt analogt med fornlämningar, syntes dock rättsgrunden för det ena eller andra föremålets skyddande vara i det närmaste densamma, åtminstone beträffande en del naturminnesmärken, såsom vissa märkligare geologiska naturbildningar, som icke upptoge någon större jordareal. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande tilläte sig därför ifrågasätta, om icke ett sådant naturminnesmärke, sedan det blifvit fridlyst och i det officiella registret intaget, skulle få anses äga bestånd såväl mot nuvarande jordägare och rättsinnehafvare, som medgifvit fridlysningen, som äfven mot framtida sådana rättsägare, utan att dessa skulle äga att påkalla aflysning.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län anser, att i betraktande af den stora fosterländska betydelsen af att bevara naturminnesmärken såväl större lätthet bort beredas för intresserade personer att erhålla fridlysning för område eller naturföremål som ock större skyldighet bort åläggas vederbörande rättsägare att underkasta sig den olägenhet, som en fridlysning möjligen kunde medföra. Då emellertid en skärpning af de föreslagna lagbestämmelserna härutinnan torde kunna försvåra lagförslagets genomförande, har bemälde befallningshafvande ansett sig icke böra göra någon framställning i dylikt syfte.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län har anfört, hurusom på samma gång den föreslagna proceduren för fridlysningen förefölle väl omständlig och sannolikt medförde en afsevärd kostnad för sökanden, lagförslaget beredde vederbörande en påtaglig lätthet att få fridlysningen upphäfd. Utom det att denna omständighet borde betaga en eljest för naturminnesmärkens fredande intresserad person lusten att härutinnan göra uppoffringar, befordrade densamma ej det med lagstiftningen afsedda syftet. Enligt förslaget ägde vederbörande befallningshafvande att efter vetenskapsakademiens hörande

förklara fridlysningen förfallen, om föreskrifven anordning för minnesmärkets utmärkande och inhägnande icke behörigen underhölles, äfvensom då detsamma funnes förhindra eller afsevärdt försvåra tillämnadt företag af större allmän eller enskild nytta. Detta torde väl vara i sin fulla ordning och icke innebära någon risk, ty vederbörande befallningshafvande hade här pröfningsrätt. Men därjämte skulle aflysning utan vidare genast ske, då sådan söktes af de enligt 2 § därtill berättigade. Ett naturminnesmärke borde dock i allmänhet icke vara af den stora ekonomiska betydelse för dessa rättsägare, att så mycken hänsyn behöfde tagas till deras rätt. Äfven här borde därför befogenhet inrymmas åt vederbörande befallningshafvande att i hvarje särskildt fall pröfva, huruvida fridlysningen skulle förfalla, och skulle därvid den pröfvande myndigheten hafva att taga hänsyn till naturminnesmärkets betydelse såsom sådant och dess värde i ekonomiskt afseende.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län anför, hurusom uti den Riksdagens skrifvelse, som föranledde den nu ifrågavarande utredningen, Riksdagen uttalat, att den ej ville ifrågasätta något, som skulle innebära ett ingripande i den enskildes rätt att med sin egendom förfara, som honom bäst syntes, utöfver hvad gällande lag därom innehåller. Utan tvifvel torde detta uttalande varit anledning till att åt det föreliggande lagförslaget gifvits det innehåll, som det ägde. Ägarens samtycke vore förutsatt såsom en nödvändighet för bifall till en ansökning om fredande af ett naturminnesmärke. Blifvande fideikommissarier och boställshafvare ägde begära naturminnesmärkets aflysning. De, som hade nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, hvilken genom fridlysningen skulle lida intrång, ägde att motsätta sig fridlysningen. Hela denna ömsinta uppfattning om tillvaratagandet af enskild rätt hade skapat ett förfarande, som blifvit långt mera invecklad än saken i allmänhet torde kräfva. I utlåtandet framhölles, att i de flesta fall en fridlysningsåtgärd icke i ringaste mån öfvade inflytande på fastighetens försäljningsvärde. Äfven för ägaren och öfriga vederbörande sakägare torde nog endast i sällsynta undantagsfall någon ekonomisk fråga af betydelse vara förbunden med fridlysningsfrågan. Därest sålunda åt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande öfverlämnades att i alla dessa allmännast föreliggande fall med vederbörande träffa öfverenskommelse och i händelse af dennas träffande utfärda fridlysningsbestämmelser, vore saken löst. För de fall åter, att en verklig ekonomisk förlust åsamkades någon rättsägare och öfverenskommelse ej kunde träffas, skulle det kunna öfverlämnas till Eders Kungl. Maj:t eller skiljenämnd att bestämma skadeståndsbeloppet,

efter hvars gäldande fridlysningsbeslutet skulle kunna af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande meddelas. För skadeståndets gäldande erfordrades naturligtvis medel, men Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hölle före, att dessa i många, ja, de flesta fall skulle komma att gäldas af landsting, hushållningssällskap, kommun eller enskilde. Skulle emellertid i något fall så icke ske, borde naturligtvis staten träda emellan, då ju åtgärden skedde i det allmännas välförstådda intresse. För att emellertid uppkalla och ordna samfunds, kommuners och enskildes intressen samt inrikta dem på vikten att bevara naturminnesmärken och äfven insamla därför erforderliga medel, vore det utan tvifvel önskligt, att ett systematiskt upptecknande i förväg af åtminstone det värdefullaste inom de olika kommunerna och provinserna ägde rum. Att detta medförde afsevärda kostnader, borde icke afskräcka. Med dessa uppfattningar ansåge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att förslaget kunde hafva fått en enklare uppränning och mera praktisk läggning, utan att rättssäkerheten åsidosattes.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län ifrågasätter, huruvida icke en af vetenskapsakademien tillstyrkt ansökning om fridlysning borde bifallas äfven mot vederbörande rättsägares bestridande. Till stöd för denna åsikt kunde åberopas, att redan nu funnes i gällande författning angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande bestämd en väsentlig inskränkning i vederbörandes fria dispositionsrätt öfver sin egendom, hvarför någon nyhet i lagstiftningen icke kunde anses blifva införd, om möjlighet bereddes att fridlysa naturminnesmärken äfven mot vederbörande rättsägares bestridande. Det kunde knappast anses lämpligt att äfven i fall, där skydd för naturminnesmärke enligt sakkunnig myndighets förklarande vore af behofvet påkalladt, den enskilde rättsägaren genom ett enkelt bestridande skulle kunna förhindra åstadkommandet af ett dylikt skydd, äfven om ingen olägenhet honom genom fridlysningen förorsakades. Fridlysningen blefve då alldeles beroende af hans godtycke, därest man icke ville begagna sig af det omständliga och kostsamma expropriationsförfarandet.

En omarbetning af förslaget i den riktning, som sålunda antydts, torde emellertid svårligen kunna leda till någon procedurens förenkling. Till en början måste nämligen i sådan händelse bestämmas, huru i ett visst fall skall afgöras, om ett naturminnesmärke har den ringa betydelse för ägaren — en betydelse, som icke alltid faller inom det ekonomiska området — att det bör kunna fridlysas äfven mot ägarens bestridande, och en sådan pröfning lärer icke kunna uppdragas ute-

slutande åt de administrativa myndigheterna. I allt fallt kvarstår behofvet af bestämmelser, huru förfaras skall, för den händelse vid nämnda pröfning naturminnesmärket befinnes vara af det värde, att det icke mot ägarens bestridande kan fridlysas.

Att anordna saken så, att myndigheterna gifves rätt att utan vidare fridlysa befintliga naturminnesmärken samt de lidande hänvisas att i viss ordning söka ersättning för den skada, de fått vidkännas, låter sig naturligen göras men skulle innebära ett för naturminnesmärken afsedt speciellt expropriationförfarande, kanske mindre betryggande mot rättsförlust än det allmänna expropriationsförfarandet, hvilket dock i allmänhet afser statsintressen af högre vikt än naturskyddet. Det skulle dessutom medföra kostnader lika afsevärda som oöfverskådliga.

Någon väsentlig ändring af förslaget i nu antydda riktningar finner jag alltså icke tillrådlig. Dock synes det mig, som om man utan att äfventyra rättssäkerheten skulle, till förekommande af alltför småaktiga invändningar från den mindre viktiga grupp af intresserade, som bildas af nyttjanderätts- och servitutshafvare samt därmed jämnställda, kunna föreskrifva, att hänsyn icke behöfver tagas till möjligen förorsakadt intrång, där detta är att anse såsom oväsentligt.

Jag öfvergår nu till förslagets särskilda paragrafer.

2 §. Vid 2 § har af åtskilliga bland de hörda myndigheterna anmärkts, att förslaget ej angifver, huru det skall styrkas, hvem som är ägare till den fastighet, hvarom är fråga. Härvid har jag att erinra, att någon möjlighet, att erhålla ett officiellt bevis om hvem, som vid en viss tidpunkt är ägare till ett gifvet område å jordytan — och det är härom det i förevarande fall är fråga — för närvarande icke förefinnes. Af befintliga skifteshandlingar kan visserligen i regel utredas, till hvilken fastighet området hör, men hvem, som nu är ägare till denna fastighet, framgår icke däraf. Vederbörande domare kan åter visserligen lämna intyg om hvem, som sist erhållit lagfart å viss fastighet, med afseende å hvilken någon föregående inskrifningsåtgärd ägt rum, men kan i regel icke yttra sig om, hvilken fastighet denna motsvarar i skifteshandlingarna. Det finnes därför ingen annan utväg än att provisoriskt nöja sig med sökandens uppgift ifråga om äganderätten, såvida icke denna uppgift notoriskt är oriktig, samt för den händelse på grund af oriktig dylik uppgift fridlysning meddelas, tillerkänna den rätte ägaren befogenhet att yrka fridlysningens upphäfvande. Att misstag ofta skulle komma att äga rum, lärer icke vara att befara. Då det emellertid uttryckligen bör sägas ifrån, att en dylik rätt tillkommer rätte ägaren, har ett stadgande därom intagits i det omarbetade förslagets 8 §.

Af ett par af de hörda myndigheterna har anmärkning framställts mot förslagets stadgande, att hänsyn ej tages till förändring i äganderätten, som äger rum efter fridlysningsansökningens ingifvande. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län anser det bättre öfverensstämmande med eljest tillämpade grundsatser att låta ansökning gälla mot ny ägare först från det i 3 § föreskrifna kungörandet eller från proklamatidens utgång, och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län vill i detta afseende såsom den afgörande tidpunkten fastslå viss dag efter kungörandet. En bestämmelse i denna riktning synes emellertid icke väl förenlig med förslagets ståndpunkt, att ägarens samtycke är villkoret för att man öfver hufvud skall sätta hela fridlysningsförfarandet i gång. Skulle en ägare, som t. ex. innan proklamatidens utgång förvärfvat fastigheten, kunna motsätta sig fridlysningen, skulle hela kungörelsebesväret hafva varit förgäfves. Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle i hvarje fall vara nödsakad att vid nämnda tidpunkt söka skaffa sig upplysning, om någon förändring i äganderätten skett, ty vore så förhållandet, kunde fridlysning icke äga rum utan att samtycke från den nye ägaren inkommit. Då en föreliggande fridlysningfråga väl i regel föga inverkar på villkoren vid fastighetens försäljning, och en köpare, därest han ej litar på säljarens uppgifter härutinnan, alltid har den utvägen öppen att hos Konungens befallningshafvande efterhöra, om någon fridlysningsansökning beträffande fastigheten inkommit, synes man i rättssäkerhetens intresse knappast kunna hysa några betänkligheter mot förslagets, till en enklare procedur föranledande, stadgande i detta hänseende.

Den hänsyn, som i förslaget tages till en blifvande fideikommissarie eller boställshafvare, har af flera af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansetts öfverdrifven; och man har yrkat på, att rätten för dessa att begära aflysning af naturminnesmärke måtte borttagas eller åtminstone i uppgifna hänseenden inskränkas. Med afseende på fideikommissarier är detta, när det gäller något af verkligt värde, tydligen icke möjligt, om man vill upprätthålla förslagets allmänna ståndpunkt, att icke utan rättsägares samtycke — frånsedt expropriationsfallen — företaga någon fridlysningsåtgärd. I fråga om boställshafvare ställer sig saken något annorlunda, ty en boställshafvare har icke något civilrättsligt anspråk på bostället. Sådant bostället är, då han söker den tjänst, hvarmed rätten därtill är förenad, sådant får han mottaga det och därmed bör han låta sig nöja. De betänkligheter, som möta, äro af annan art. Till en början kan en lagstiftning, hvarigenom en boställsinnehafvare medgifves rätt att med bindande verkan för sina efterföljare afsäga bostället en fördel — och härom är det naturligen ofta fråga, när det gäller att medgifva frid-

lysning af ett naturminnesmärke — svårligen i fråga om den största gruppen af boställen, de ecklesiastika, äga rum utan bifall af kyrkomötet, och vidare lärer en sådan rätt icke kunna tillerkännas boställsinnehafvare under annan förutsättning än att jämväl boställets ägare är med därom. Nu är emellertid som bekant äganderätten till de flesta boställen ganska oviss, och stora svårigheter skulle helt säkert möta, om man ålade en sökande i ett fridlysningsärende att utreda dessa förhållanden. På dessa skäl finner jag den lämpligaste anordningen vara, att man med afseende å boställen uppställer såsom regel, att endast boställsinnehafvarens icke ägarens samtycke erfordras för fridlysning, men att å andra sidan en kommande boställsinnehafvare i allmänhet kan påyrka fridlysningens upphäfvande. I de flesta fall kommer helt visst ett sådant yrkande aldrig att framställas. Från regeln, att endast boställsinnehafvarens samtycke erfordras, lärer emellertid ett undantag böra uppställas. I vissa afseenden är nämligen boställsinnehafvarens förfoganderätt öfver boställets tillhörigheter inskränkt genom den befattning därmed, som tillagts offentlig myndighet. Så är t. ex. förhållandet i vissa fall med skogen genom den befattning därmed, som tillkommer skogsstaten. Det är långt ifrån otänkbart, att t. ex. afsättandet af ett märkligt skogsbestånd till naturminnesmärke rubbar hushållningsplanen. För dylika fall lärer för fridlysning böra kräfvas medgifvande äfven af den myndighet, på hvilkens förvaltningsrätt fridlysningen skulle göra intrång. Beträffande såväl fideikomissarier som boställshafvare torde man emellertid kunna utesluta rätten att begära aflysning i de fall, då det intrång fridlysningen förorsakar är så oväsentligt, att något verkligt intresse af fridlysningens upphäfvande icke kan anses föreligga. I enlighet med dessa grundsatser har förslaget i denna del något omredigerats, i sammanhang hvarmed stadgandena om rätten för fideikommissarie och boställshafvare att begära aflysning förflyttats till det omarbetade förslagets 8 §, som behandlar de fall, då fridlysning på framställdt yrkande skall upphäfvas.

3 §. I anledning af de anmärkningar, som framställts vid 3 §, har densamma omredigerats, så att tydligt framgår, att man i fridlysningsärendet icke behöfver fästa afseende vid nyttjanderätter, servitutsrätter och andra dylika rättigheter, som uppkommit först efter fridlysningsansökningens ingifvande.

Därjämte har tillsatts föreskrift därom, att kungörelsekostnaden på anfordran skall af sökanden förskjutas, hvarjämte innehafvare af fordran, för hvilken fastigheten är utmätt, då fridlysningsansökningen

ingifves, ifråga om rätten att vid exekutiv auktion få fastigheten frigjord från naturminnesmärke likställts med innehafvare af intecknad fordran.

Med afseende på det föreskrifna sättet för publicerandet af den i denna § omförmälda kungörelse så väl som den i 6 § föreskrifna slutliga fridlysningskungörelsen, har anmärkts, att man syntes böra undvika att i en ny författning likasom upplifva det numera ganska allmänt utdömda sättet att använda kyrkan för kungörelsers uppläsande samt att erfarenheten visat, att meddelanden i länskungörelserna icke fyllde sitt ändamål i hvad afsåge allmänhetens underrättande. Häremot vill jag erinra, att särskildt hvad angår de slutliga fridlysningskungörelserna ett uppläsande i kyrkan synes mera än vanligt berättigadt. Att sprida naturskyddsintresset är en angelägenhet af kulturell och folkuppfostrande betydelse, som utan tvifvel bör och helt säkert äfven kommer att ligga prästerskapet om hjärtat, och det kan icke vara annat än lämpligt, att allmänheten då och då äfven i helgedomen erhåller en påminnelse om de plikter den har emot naturen. Att den slutliga fridlysningskungörelsen införes i länskungörelserna har sin särskilda betydelse därigenom, att den sålunda blir lättare tillgänglig för den domstol, som eventuellt skall tillämpa densamma. Beträffande af Konungens befallningshafvande fastställda stadgar äro länskungörelserna ett slags författningssamling. Saknades häri upplysning om fridlysningsbestämmelserna, fingo domstolarne vid hvarje åtal för öfverträdande af fridlysningsföreskrift därom infordra särskildt besked.

Beträffande den i förevarande § omförmälda kungörelse äro väl dessa synpunkter af något underordnad betydelse. Men då det tydligen är lämpligt, att icke göra formerna alltför mångskiftande, och äfven den förberedande kungörelsens publicerande på nämnda sätt icke är utan sin nytta, torde förslagets stadganden i denna del böra bibehållas.

Af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands, Jönköpings, Kalmar samt Göteborgs och Bohus län har hemställts att, med afseende på det allmännas intresse af att naturminnesmärken varda fridlysta, sökanden befrias från kostnaderna för den förberedande kungörelsen och dessa kostnader bestridas af allmänna medel likasom förslaget föreskrifver i fråga om den slutliga fridlysningskungörelsen. Härvid är att märka, dels att i alla de fall, där vetenskapsakademien uppträder såsom sökande, denna statsinstitution får vidkännas nämnda kostnader, dels att i andra fall dessa kostnaders läggande på staten icke gärna kan ifrågasättas vid andra tillfällen än dem, då fridlysning verkligen kommer till stånd.

Leder ansökningen icke till något resultat på den grund, att rättsägare sätter sig däremot eller att vetenskapsakademien förklarar, att något naturminnesmärke icke föreligger, vore det tydligen oriktigt att ålägga det allmänna att betala kostnaden. Men äfven därest fridlysning beviljas, synes man kunna förutsätta så mycken medverkan af ortsintresset, hvilket väl sökanden ofta representerar, att staten icke behöfver vidkännas kostnaderna för de förberedande åtgärderna.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Västerbottens län hafva vid förevarande § framställt den anmärkningen, att ifrågavarande kungörelse ej borde ifrågakomma förr än tillstyrkande yttrande ingått från vetenskapsakademien, enär kungörelsen förorsakade såväl sökanden kostnader som vederbörande rättsägare besvär, hvilka blefve till ingen nytta, om akademien afstyrkte ansökningen, i det denna då måste afslås. Å andra sidan ifrågasätter Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län, om den obetydliga tidsvinst, som uppnås, om yttrande från vetenskapsakademien infordras samtidigt med kungörelsens utfärdande, uppväger olägenheten af att besvära akademien i sådana fall, där ansökningen på grund af framställdt jäf måste afslås. Antagligen komme akademien i allt fall att afvakta, huruvida efter proklamatidens utgång underrättelse om afslagsbeslut inginge från Konungens befallningshafvande, en underrättelse, som dock icke vore föreskrifven.

Nu nämnda yttranden hafva å ömse sidor framkallats däraf, att i den öfverskådande återblick på fridlysningsprocedurens förlopp, som lämnats i förslagets motivering, ett uttryck användts, som föranledt den uppfattning, att kungörelsens utfärdande enligt 3 § och infordrandet af vetenskapsakademiens yttrande enligt 5 § nödvändigt skulle äga rum samtidigt. Själfva lagtexten innehåller emellertid icke någon bestämmelse i sådant syfte utan lämnar öppet åt Konungens befallningshafvande att härvid förfara efter omständigheterna. Att denna lösning torde vara den enda lämpliga, lärer framgå icke minst af olikheten i de yrkanden, som i detta afseende framställts af de anmärkande myndigheterna. Vid tillämpningen torde emellertid saken i de flesta fall ställa sig ganska enkel. Med tämligen stor visshet lärer Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunna förutse, åtminstone i hvilka fall man med säkerhet kan vänta ett tillstyrkande från akademiens sida. Efter all sannolikhet kommer jämförelsevis sällan att af enskild person väckas fråga om fridlysning. Det kraftigaste initiativet härvid kommer nog att tagas af akademien själf eller af föreningar med naturvetenskapligt

syfte eller af lokala ortsintresserade sammanslutningar, som väl få förutsättas icke framkomma med alltför ogrundade ansökningar.

Ifråga om §:ns femte stycke hafva åtskilliga af de hörda myndigheterna ansett, att däri intagna stadganden rätteligen borde hafva sin plats i 105 § utsökningslagen. Härvid är emellertid att märka, att detta stycke till sin hufvudsakliga del innehåller konstitutiva materiella bestämmelser i afseende å intecknad eller därmed likställd fordrans företräde framför det anspråk å fastigheten fridlysningen innebär. Motsvarande bestämmelser, t. ex. ifråga om nyttjanderätt och servitut, förekomma i 52 och 57 §§ i gällande inteckningsförordning. Det enda af styckets innehåll, hvilket såsom innebärande en formell föreskrift för auktionsförrättaren möjligen kunde insättas i 105 § utsökningslagen, är föreskriften, att när yrkande väckes, att fridlysningen eventuellt skall få vika, så skall förfaras, som om den genom fridlysningen förorsakade inskränkningen i fastighetsägarens rätt utgjorde servitut, men äfven detta kan såsom belysande jämväl för den materiella sidan af saken svårligen undvaras i förevarande §. Då i hvarje fall genom stadgandet icke uppställas några från det vanliga förfarandet enligt 105 § utsökningslagen afvikande regler och auktionsförrättaren icke behöfver taga någon hänsyn till befintliga naturminnesmärken i annat fall än att yrkande af ofvannämnda beskaffenhet framställes, synes man knappast lämna auktionsförrättaren utan tillbörlig ledning, äfven om man underlåter att i nämnda hänseende insätta någon bestämmelse i utsökningslagen.

4 §. I anledning af anmärkning, som framställts vid 4 §, har denna omredigerats, så att däri omförmälda interimistiska fridlysning icke nödvändigt behöfver ske i sammanhang med den i 3 § omförmälda kungörelse utan kan äga rum när som helst före ansökningens slutliga pröfning.

5 §. Vid 5 § har vetenskapsakademien uttalat önskvärdheten af att Sveriges geologiska undersökning åtoge sig arbetet med afseende å de geologiska minnesmärkena med undantag af deras införande i riksregistret. Denna framställning beror därpå, att akademien icke äger någon särskild geologisk afdelning. I denna fråga har i ett af chefen för geologiska undersökningen under sakens förberedande behandling i vetenskapsakademien afgifvet utlåtande enahanda uppfattning uttalats under anförande, hurusom det ej för framtiden kunde med visshet ifrågasättas, att riksmuseum, som saknade afdelning för geologi, skulle

kunna företräda geologiska intressen med lika mångsidig sakkunskap, som för närvarande vore fallet, medan Sveriges geologiska undersökning alltid komme att disponera en stab af geologer, hvilka genom ständiga resor inom landet underhölle en lefvande kännedom om dess geologi; och kunde det sålunda anses till fullo öfverensstämmande med Sveriges geologiska undersöknings uppgift att i mån af behof biträda vetenskapsakademien med anordnande af skydd för geologiska naturföremål, hvarvid emellertid förutsattes, att förandet af hela riksregistret liksom i allmänhet ledningen af naturskyddsarbetet komme att handhafvas af nämnda akademi.

Att beträffande de geologiska naturminnesmärkena helt och hållet — frånsedt registerföringen — låta den befattning förslaget uppdrager åt vetenskapsakademien öfvertagas af geologiska undersökningen synes mig emellertid mindre tillrådligt redan af det skäl, att det då skulle tillkomma Konungens befallningshafvande att afgöra, huruvida en inkommen fridlysningsansökning borde såsom berörande ett geologiskt naturminnesmärke remitteras till geologiska undersökningen i stället för till vetenskapsakademien. I många fall är ett dylikt afgörande äfven för en sakkunnig myndighet så godt som omöjligt på grund däraf, att samma naturminnesmärke kan hafva intresse både från geologisk och annan naturvetenskaplig synpunkt. Ett område med särskildt karakteristiska flygsandsdyner, som på ett typiskt sätt omformat vegetationen och där kanske dessutom finnes ett egendomligt djurlif, är härpå ett exempel. Bäst torde saken lösas så, att akademiens befattning med naturminnesmärken bibehålles formellt oförändrad, men att akademien hänvisas att för väckt frågas utredande infordra yttrande från geologiska undersökningen samt äfven i öfrigt påkalla erforderlig medverkan från nämnda institution, något, hvarom uttryckligt stadgande icke lärer i förevarande lag erfordras.

6 §. Vid 6 § har anmärkts, att äfven om fastighet har exproprierats för att afsättas till naturminnesmärke, vetenskapsakademiens hörande i fridlysningsfrågan icke saknar betydelse. Akademien kan nämligen lämna värdefulla bidrag till frågan om hvilka fridlysningsbestämmelser, som böra meddelas, samt huru minnesmärket bör utmärkas och inhägnas. Denna uppfattning synes hafva fog för sig och lärer leda därtill, att 6 § kan ur förslaget utgå. 3 § sjätte stycket synes nämligen, om vetenskapsakademien fortfarande måste höras, anvisa den enda förenkling i proceduren, som i expropriationsfallen lämpligen kan äga rum, och denna § blir alltid därvid tillämplig, om, såsom

föreskrifvits uti det tredje af ifrågavarande lagförslag, för ifrågavarande ändamål exproprierad fastighet skall anses tillhöra kronan. I tillämpningen lärer saken i alla händelser komma att ställa sig synnerligen enkel. Det lärer nämligen utan tvifvel blifva vetenskapsakademien, som erhåller i uppdrag att beträffande exproprieradt naturminnesmärke väcka fridlysningsfrågan, och i så fall är tydligen ärendet på grund af 3 § sjätte stycket jämfördt med 5 § genast färdigt för slutlig behandling.

Till 7 § (det omarbetade förslagets 6 §) har fogats en föreskrift *7 §.* därom, att fridlysningskungörelsen där så finnes lämpligt, skall anslås vid naturminnesmärket.

Förslagets 9 och 10 §§ hafva omredigerats och motsvaras af det *9 och 10 §§.* omarbetade förslagets 8—10 §§. I dessa paragrafer hafva nu blifvit sammanförda samtliga de fall, då fridlysning kan upphäfvas. 8 § innehåller de fall, då en ovillkorlig rätt finnes att få fridlysning upphäfd, 9 § åter de fall, då Konungens befallningshafvande äger pröfningsrätt, huruvida fridlysning bör upphäfvas eller ej.

I anledning af den tvekan, som hos de hörda myndigheterna uppstått, huruvida med uttrycket »naturminnesmärkes aflysning» i de sakkunniges förslag afsåges, att fridlysningens upphäfvande skulle på något sätt offentligen kungöras, har i det omarbetade förslaget användts ett annat uttryck, hvaraf torde framgå, att någon vidare åtgärd än ett Konungens befallningshafvandes beslut om fridlysningens upphäfvande icke erfordras för att de meddelade fridlysningsbestämmelserna skola förlora gällande kraft. Det är nämligen egentligen endast den rättsägare, hvilken begär fridlysningens upphäfvande, som kan anses hafva något intresse att få kännedom om, att naturminnesmärket icke vidare behöfver respekteras.

Därjämte har i anledning af en framställd anmärkning den tidsfrist, som lämnats vetenskapsakademien för vetenskaplig undersökning af ett aflyst naturminnesmärke, ansetts böra räknas från beslutet om fridlysningens upphäfvande, hvilket åter haft till följd, att Konungens befallningshafvande måst åläggas skyldighet att om fridlysnings upphäfvande ofördröjligen tillsända akademien underrättelse.

I 11 § har tillsatts en bestämmelse därom, att förbud af den i *11 §.* paragrafen omförmälda beskaffenhet skall införas i registret öfver naturminnesmärken, samt i 12 § en föreskrift för akademien att underrätta *12 §.*

Konungens befallningshafvande om de fall, då akademien medgifvit sådan dispens för vetenskapliga forskningar, som i paragrafen omförmäles.

13 §. I enlighet med en från flera håll framkommen anmärkning har, genom borttagandet af orden »å landet» i 13 §, däri omtalade rätt att förbjuda vanprydande annonsering gjorts tillämplig äfven på till stad hörande område. Genom förbehållet, att området skall vara af särskildt intresse genom märklig naturbeskaffenhet eller naturskönhet uteslutes emellertid härvid de bebyggda delarne af städernas områden.

17 §. Till 17 § slutligen har fogats en föreskrift om rätt för vetenskapsakademien att mot beslut, hvarigenom begärd fridlysning vägrats eller fridlysning upphäfts, föra klagan jämväl i fall, där akademien ej själf sökt fridlysningen.

2. *Förslaget till lag angående nationalparker.*

Det af sakkunnige uppgjorda förslaget till lag angående nationalparker innehåller jämte bestämmelser af kriminallags natur äfven åtskilliga förvaltningsföreskrifter, hvilka emellertid äfven indirekt äga sin betydelse i kriminalrättsligt hänseende, då därigenom uppställas vissa undantag från de förbud, hvilkas öfverträdande lagen i regel afser att bestraffa.

Då emellertid dessa förvaltningsföreskrifter för att blifva fullt lämpliga måste afpassas efter beskaffenheten hos hvarje särskild nationalpark, samt man utan alltför stor omgång bör kunna ändra dem, där så visar sig erforderligt, har jag, i enlighet med hvad som föreslagits af vissa af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, ansett lämpligast, att desamma borttagas ur lagförslaget och ersättas med ett allmänt bemyndigande för Eders Kungl. Maj:t att i särskildt reglemente för hvarje nationalpark föreskrifva de undantag från lagens förbudsbestämmelser, som finnas nödiga för att möjliggöra nationalparkens ändamålsenliga förvaltning i enlighet med de synpunkter, hvaråt de sakkunniges lagförslag gifvit uttryck.

I enlighet med hvad kammarkollegium och domänstyrelsen tillstyrkt har i lagförslaget tillsatts ett förbehåll, hvarigenom lapparnes nuvarande rätt till jakt lämnas oförkränkt dock med undantag för jakt å björn.

Likaledes har, med föranledande af hvad nämnda ämbetsverk yttrat, tillsatts bestämmelser om förbud för medförande inom nationalpark af hund, hvilket förbud dock ej skall gälla lapparnes vallhundar, samt om påföljden, därest hund löper lös inom nationalpark.

Däremot finner jag mig icke öfvertygad om lämpligheten af att, såsom ämbetsverken föreslagit, namnet »nationalpark» utbytes mot »naturpark». Det förra namnet, som ju redan fått en viss burskap genom dess användning ifråga om de amerikanska nationalparkerna, antyder bättre än det senare, att ändamålet med parkens afsättande är, att densamma skall vara ett för folket afsedt fosterländskt åskådningsmaterial, och det torde ej heller sakna en viss praktisk betydelse, att detta namn användes särskildt på de stora lappländska nationalparker, man företrädesvis önskar få afsatta. Detta namn äger utan tvifvel en större dragningskraft på den turistpublik, man ju synes böra sträfva efter att tillföra den blifvande inlandsbanan.

3. *Förslaget till lag innefattande tillägg till kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.*

I afseende på expropriationsrättens omfattning hafva af de hörda myndigheterna åtskilliga förslag framställts om en något vidgad dylik rätt. Så hafva kammarkollegium och domänstyrelsen föreslagit, att mark, hvilken ligger inom eller angränsar till område, som förklarats skola till nationalpark afsättas, skall kunna exproprieras, samt att ej blott vetenskapsakademien utan äfven menighet skall kunna väcka fråga om marks exproprierande för afsättande till naturminnesmärke. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län uttalar den uppfattningen, att Konungen bör äga rätt att för naturminnesmärkes bevarande icke blott förordna om jordområdes afstående utan äfven föreskrifva inskränkningar i fastighetens bruk, dock med rätt för den, som däraf lider men, till ersättning såsom för intrång i nyttjanderätten och med befogenhet för ägare, som ej vill tåla föreskrifven inskränkning, att påfordra lösande af fastigheten eller sådan del däraf, som föreskriften angår. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län ifrågasätter, att jord skall få exproprieras äfven för bildande af nationalpark. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län anser, att fråga om expropriation bör få väckas jämväl af vissa statsmyndigheter t. ex. domänstyrelsen, landtbruksstyrelsen m. fl. samt af högskolor och andra vetenskapliga institutioner. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län hemställer likaledes, att äfven annan intresserad än vetenskapsakademien tillerkännes rätt att begära expropriation.

Då genom en af Eders Kungl. Maj:t tillsatt särskild kommitté en revision af vår allmänna expropriationslagstiftning är påbörjad, synes det mig lämpligast, att undersökningen om, huru långt expropriationsrätten för naturskyddsändamål rätteligen bör sträcka sig, verkställes i

sammanhang med den allmänna utredningen af expropriationsfrågorna, och att man nu endast provisoriskt antager de nödvändigaste bestämmelserna i detta hänseende. Jag tror, att man därför för närvarande bör stanna vid hvad de sakkunnige föreslagit. Dock torde i enlighet med hvad kammarkollegium och domänstyrelsen hemställt en liten modifikation af uttrycken kunna äga rum, så att tydligt framgår, att i fråga om nationalparker expropriationsbeslutet icke nödvändigt behöfver meddelas samtidigt med det beslut fattas om nationalparks afsättande.»

Föredraganden uppläste härefter de omarbetade lagförslagen af den lydelse bil. — vid detta protokoll utvisar samt hemställde, att högsta domstolens utlåtande öfver förslagen måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas genom utdrag af protokollet

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet:
Hugo Elliot.

Bil.

Förslag

till

Lag angående naturminnesmärkens fredande.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Område eller till fastighet hörande naturföremål, som är af särskildt intresse för kännedomen om landets natur eller på grund af märklig naturbeskaffenhet eljest synes böra för framtiden skyddas, må i den ordning nedan sägs såsom naturminnesmärke fridlysas.

2 §.

Vill någon utverka fridlysning, hvarom i 1 § förmäles, ingifve ansökning därom till Konungens befallningshafvande i det län, där det afsedda området eller föremålet finnes.

Ansökning, som nu sagts, skall innehålla:

1) noggrann uppgift om naturminnesmärkets beskaffenhet och läge;

2) uppgift å fastighetens ägare samt dem, hvilka äga nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som genom den begärda fridlysningen skulle lida intrång;

3) förslag till de fridlysningsbestämmelser, som lämpligen böra meddelas;

4) förslag till det sätt, hvarpå området eller föremålet bör utmärkas och, där så erfordras, inhägnas.

Vid ansökningen skall, därest den ej framställts af fastighetens ägare, fogas skriftligt medgifvande af denne. Öfvergår fastigheten, sedan ansökningen ingifvits, till annan ägare, vare det ej hinder för ansökningens beviljande. Med afseende å boställe äfvensom fideikommiss eller jord, som innehafves under med fideikommiss jämförliga förhål-

landen, skall i ofvannämnda hänseenden fastighetens innehafvare anses såsom dess ägare, dock att, därest å boställe fridlysning begäres af föremål, hvaröfver boställshafvaren icke må förfoga utan tillstånd af vederbörande myndighet, medgifvande till fridlysningen jämväl från nämnda myndighet skall företes.

3 §.

Har ansökning inkommit, såsom i 2 § sägs, förelägge Konungens befallningshafvande genom offentlig kungörelse dem, som till fastigheten hafva nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, hvilken uppkommit före ansökningens ingifvande och genom fridlysningsåtgärden skulle lida intrång, att senast inom en månad från kungörelsens dag hos Konungens befallningshafvande anmäla, om de mot fridlysningen hafva något att erinra.

Kungörelse, som nu sagts, skall på sökandens bekostnad ofördröjligen införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka samt med allmänna posten tillsändas alla kända innehafvare af sådan rätt, som ofvan sägs. Kostnaden för kungörelsen skall af sökanden vid anfordran förskottsvis erläggas.

Emot bestridande, som inom föreskrifven tid framställts af behörig sådan rättsägare, må ansökningen ej beviljas, där ej intrånget är att anse såsom oväsentligt. Kan den, som mot fridlysningen gjort invändning, icke styrka, att han är behörig rättsägare, må fridlysningen beviljas, men lände den ej till minskning i den rätt, hvilken lagligen må tillkomma den, som invändningen gjort.

Underlåter rättsägare, hvarom ofvan förmäles, att göra anmälan, som nu sagts, hafve sedan i afseende å fridlysningsåtgärden ingen talan.

Häftar fastigheten, då ansökningen ingifves, på grund af inteckning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken för fordran eller är fastigheten då för fordran utmätt, må, där fastigheten sedermera säljes i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad, innehafvare af dylik fordran, i händelse hans rätt är däraf beroende, påyrka, att fastigheten utbjudes frigjord från den inskränkning i ägarens rätt den begärda fridlysningen må medföra; och vare därvid så förfaret som om nämnda inskränkning utgjorde servitut, för hvilket dagen för ansökningens ingifvande i fastigheten sökts inteckning. Har å fordringsbeviset tecknats medgifvande till fridlysningen, äge hvad nu sagts ej tillämpning.

Tillhör till fridlysning ifrågasatt naturminnesmärke kronan, och finnes icke veterligen annan rättsägare eller hafva alla kända rättsägare medgifvit fridlysningen, vare kungörelse, hvarom i denna paragraf stadgats, icke nödig. Sker fridlysning utan föregången dylik kungörelse, lede fridlysningen dock ej till minskning i den rätt, hvilken lagligen må tillkomma rättsägare, som ej medgifvit fridlysningen.

4 §.

Där så finnes nödigt, må Konungens befallningshafvande i afvaktan på ansökningens slutliga pröfning förbjuda åtgärd, hvaraf skada kan tillfogas det uppgifna naturminnesmärket. Dylikt förbud, som kungöres i den ordning 6 § tredje stycket förmäler men på sökandens bekostnad, lede dock ej till inskränkning i enskild rätt, som uppkommit innan fridlysningsansökningen ingifvits, där ej vederbörande rättsägare medgifvit fridlysningen.

5 §.

Öfver ansökning, hvarom i 2 § sägs, skall, där ej ansökningen framställts af vetenskapsakademien eller dess yttrande bifogats, utlåtande infordras från nämnda akademi; och må ansökningen icke bifallas, därest icke densamma blifvit af akademien tillstyrkt.

6 §.

Har vetenskapsakademien tillstyrkt ansökningen och möter ej för bifall till ansökningen eljest laga hinder, underrätte Konungens befallningshafvande sökanden, att ansökningen kommer att bifallas, därest naturminnesmärket på sökandens föranstaltande och bekostnad å marken utmärkes och, där så erfordras, inhägnas enligt de närmare bestämmelser Konungens befallningshafvande därvid meddelar.

Sedan styrkt blifvit, att naturminnesmärket på föreskrifvet sätt utmärkts och inhägnats, varde detsamma af Konungens befallningshafvande förklaradt för fridlyst naturminnesmärke och infördt i det register, hvarom i 7 § förmäles. Tillika meddele Konungens befallningshafvande med ledning af hvad i ärendet förekommit de fridlysningsbestämmelser, som till naturminnesmärkets fredande må finnas nödiga.

Kungörelse om fridlysningen, upptagande nämnda bestämmelser, skall på allmän bekostnad ofördröjligen införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka samt, där så finnes nödigt, anslås vid naturminnesmärket.

Fullgör sökanden icke hvad i ärendet honom ålagts, eller möter eljest laga hinder för bifall till ansökningen, varde densamma afslagen.

7 §.

Öfver fridlysta naturminnesmärken skall hos Konungens befallningshafvande föras register enligt de närmare bestämmelser, som meddelas af Konungen.

Afskrift af hvad i detta register för hvarje år införts skall inom en månad efter årets utgång insändas till vetenskapsakademien, som äger sammanföra sålunda inkomna uppgifter till ett riksregister öfver naturminnesmärken.

8 §.

Fridlysning, som enligt 6 § meddelats, skall af Konungens befallningshafvande förklaras upphäfd:

om sådant påyrkas af någon, som visar sig äga bättre rätt till fastigheten än den, hvilken i fridlysningsärendet antagits vara fastighetens ägare;

om fastigheten utgör fideikommiss eller innehafves under därmed jämförliga förhållanden, samt fridlysningens upphäfvande påyrkas af innehafvare, som icke medgifvit fridlysningen och däraf lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt;

om fastigheten utgör boställe, och fridlysningens upphäfvande yrkas af boställshafvare, som icke medgifvit fridlysningen och däraf lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt;

om från vetenskapsakademien företes intyg, att naturminnesmärket till sin naturliga beskaffenhet undergått sådan förändring, att dess bibehållande såsom naturminnesmärke synes ändamålslöst; samt

om naturminnesmärket visas vara beläget inom område, hvars expropriation för annat ändamål medgifvits, samt fridlysningens upphäfvande begäres af den, som genom expropriation förvärfvat jorden.

Har vid exekutiv auktion enligt hvad ofvan sagts fastigheten sålts frigjord från den inskränkning i ägarens rätt fridlysningen må

medföra, vare fridlysningen därigenom att anse såsom upphäfd; åliggande dock auktionsförrättaren, där auktionen hålles på annat ställe än landskansliet, att om upphäfvandet ofördröjligen underrätta Konungens befallningshafvande.

9 §.

Konungens befallningshafvande må efter vetenskapsakademiens hörande förklara fridlysning upphäfd:

om föreskrifven anordning för naturminnesmärkes utmärkande och inhägnande icke af den, som begärt fridlysningen, behörigen underhålles, samt ej heller vetenskapsakademien eller annan hos Konungens befallningshafvande anmält sig villig att verkställa nödiga underhållsarbeten; samt

om naturminnesmärket finnes förhindra eller afsevärdt försvåra företag af större allmän eller enskild nytta.

10 §.

Har fridlysning upphäfts, varde minnesmärket ur registret affördt samt underrättelse därom ofördröjligen tillsänd vetenskapsakademien.

Åtgärd, hvarigenom skada tillfogas naturminnesmärke, beträffande hvilket fridlysningen upphäfts af annan anledning än på grund af förändrad naturbeskaffenhet, må ej vidtagas, förrän vetenskapsakademien lämnats tillfälle att å området utföra den vetenskapliga undersökning, som må finnas önsklig. Sådan undersökning skall vara verkställd senast inom sex veckor efter fridlysningens upphäfvande.

11 §.

Finnes beträffande sällsynt djur, hvars fångande eller dödande icke är att hänföra till jakt eller fiske, eller ifråga om sällsynt växt önskligt, att utan fullständig fridlysning, som ofvan sägs, förbud meddelas mot afsiktligt borttagande eller skadande af sådant naturföremål å mark, hvartill man ej har äganderätt eller nyttjanderätt, må dylikt förbud på framställning af vetenskapsakademien af Konungens befallningshafvande meddelas. Förbud, hvarom nu sagts, kungöres i den ordning, som i 6 § tredje stycket förmäles, och antecknas i det i 7 § omförmälda register.

12 §.

För vetenskapliga forskningar må af vetenskapsakademien medgifvas undantag från fridlysningsbestämmelse, meddelad enligt denna lag, åliggande dock akademien att om sådant medgifvande underrätta vederbörande Konungens befallningshafvande.

13 §.

För område, som genom märklig naturbeskaffenhet eller naturskönhet är af särskildt intresse, må Konungens befallningshafvande, i den mån sådant finnes lämpligt, förbjuda att i det fria annorledes än å byggnad, däri människor bo eller affär är inhyst, i annonseringssyfte uppsättes eller anbringas tafla, plakat, inskrift eller annan för naturskönheten störande anordning.

14 §.

Öfverträder någon hvad i enlighet med denna lag till naturminnesmärkes fredande stadgats och kungjorts, och finnes öfverträdelsen icke ursäktlig på grund däraf, att föreskrifna anordningar för naturminnesmärkets utmärkande och inhägnande icke behörigen utförts eller underhållits, eller skadas aflyst naturminnesmärke, innan vetenskapsakademien lämnats tillfälle till den undersökning, hvarom i 10 § andra stycket förmäles, eller bryter någon mot förbud, som i 11 § sägs, utan att sådant berott på ursäktlig okunnighet om ifrågavarande djur- eller växtarts utseende, eller mot förbud meddeladt enligt 13 §, vare straffet böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

15 §.

Allmän åklagare åligger att åtala öfverträdelse, hvarom i 14 § förmäles.

I öfrigt äge enhvar rättighet att anställa åtal för sådan öfverträdelse; gifve dock sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna öfvervara målets utförande.

16 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla två tredjedelar åklagaren och en tredjedel vetenskapsakademiens naturskyddskassa.

Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Brister tillgång till gäldande af böter, som nu sagts, förvandlas de enligt allmän strafflag.

17 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i denna lag afses, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad. Mot beslut, hvarigenom begärd fridlysning vägrats eller fridlysning upphäfts, må klagan föras af vetenskapsakademien jämväl i fall, där akademien ej själf sökt fridlysningen.

Har genom beslutet fridlysning meddelats, gånge beslutet i verkställighet utan hinder däraf, att detsamma öfverklagas.

Denna lag träder i kraft den 190 .

Bil.

Förslag

till

Lag angående nationalparker.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har kronan tillhörigt område blifvit afsatt till nationalpark, skall därinom med nedannämnda undantag vara förbjudet:

att förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning så ock bearbeta mineralfyndighet eller bortföra mineral;

att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växtdelar af annan beskaffenhet än bär, som användas till omedelbar förtäring;

att jaga, fånga eller afsiktligt döda djur af hvad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom, så ock att från ort till annan föra dödadt eller fångadt djur eller att skada eller bortföra ägg, rom eller bo;

att medföra hund;

att uppföra byggnad eller stadigvarande bostad, verkställa odling eller beta kreatur; samt

att i annonseringssyfte uppsätta eller anbringa tafla, plakat, inskrift eller annan för naturskönheten störande anordning.

2 §.

Hvad i 1 § stadgats skall ej leda till inskränkning i enskild rätt, som må vara uppkommen, då området afsättes till nationalpark, eller i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som äro lapparna medgifna, dock att jakt å björn ej må äga rum. Ej heller vare lapparna förvägradt att medföra de för deras renhjordars bevakning nödiga hundar.

3 §.

Med afseende å hvarje särskild nationalpark må Konungen i särskildt reglemente föreskrifva de undantag från hvad i 1 § stadgats, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar samt för resors underlättande och resandes härbergerande så ock för tillgodogörande af det fiske, som pröfvas utan olägenhet kunna medgifvas.

4 §.

Där så finnes lämpligt, må Konungen meddela förbud mot nationalparks beträdande, dock att redan uppkommen enskild rätt härigenom icke må kränkas; skolande förbudet ej heller äga tillämpning mot lapparne.

5 §.

Öfverträdelse af denna lag eller i enlighet därmed utfärdadt förbud straffas med böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

6 §.

Löper hund lös inom nationalpark, vare den förverkad till upptagaren.

7 §.

Allmän åklagare åligger att åtala öfverträdelse, hvarom i 5 § förmäles.

I öfrigt äge enhvar rättighet att anställa åtal för sådan öfverträdelse; gifve dock sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna öfvervara målets utförande.

8 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle två tredjedelar åklagaren och en tredjedel nationalparkens kassa.

Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Brister tillgång till gäldande af böter, som nu sagts, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 190 .

Bil.

Förslag

till

Lag innefattande tillägg till kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Härigenom förordnas som följer.

Där Konungen finner jordområde, som enskild man, menighet eller inrättning tillhörer, på grund af synnerligen märklig naturbeskaffenhet böra såsom naturminnesmärke afsättas och för detta ändamål af ägaren afstås, skall hvad i kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgas äga motsvarande tillämpning.

Samma lag vare, där Konungen förordnar, att enskild servituts- eller nyttjanderätt, som må vara medgifven å till nationalpark afsatt område, skall upphöra.

Fråga om jords afstående, enligt hvad här ofvan i första stycket sägs, må väckas endast af vetenskapsakademien. Område, som i anledning af sådan framställning förklaras skola af ägaren afstås, skall tillhöra kronan.

Denna lag träder i kraft den 19 .

Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet i Kungl. Maj:ts högsta domstol måndagen den 21 december 1908.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: LILIENBERG,
LINDBÄCK,
CASSEL,
SILVERSTOLPE,
SKARSTEDT.

Sedan, jämlikt högsta domstolens beslut den 30 oktober 1908, handlingarna rörande de till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlämnade förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående nationalparker samt lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, cirkulerat emellan högsta domstolens ofvanbemälda ledamöter, företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande de särskilda förslagen bilagda detta protokoll.

Emot förslagen framställdes följande anmärkningar:

1:o.

Förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande.

I afseende å rubriken anmärkte justitierådet *Skarstedt*, att då sådant förbud, som omförmäles i 13 § af förslaget, icke kunde sägas åsyfta

»fredande af naturminnesmärke», torde rubriken böra ändras till, exempelvis, »Lag om naturskydd» eller annat härmed jämförligt uttryck.

1 §.

Justitierådet *Lindbäck* yttrade, att då det torde vara åsyftadt, att naturminnesmärke må kunna fridlysas icke endast för all framtid utan äfven för viss begränsad tid, syntes till otvetydigt utmärkande häraf jämkning i paragrafens redaktion böra äga rum.

2 och 3 §§.

Justitierådet *Skarstedt,* med hvilken justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde, anförde:

»Med afseende å den ordning, hvari den uti förslagets 1 § afsedda fridlysningen skall komma till stånd, hvilar förslaget på den grundtanken, att dylik fridlysning skall kunna åvägabringas utan att dessförinnan förebragts fullständig utredning därom, att enhvar, som kan komma att genom fridlysningen lida intrång uti någon vid tiden för fridlysningsansökningens ingifvande honom tillkommande sakrätt till den ifrågavarande fastigheten, lämnat sitt medgifvande till fridlysningen. Dessa sakrättsägare inordnar förslaget under trenne kategorier. Den ena utgöres af fastighetens ägare, hvarmed i det stora hela likställts fideikommissarie och därmed jämförlig rättsägare samt innehafvare af publikt boställe; till den andra hänföras innehafvare af nyttjande-, servituts- eller annan dylik rätt till fastigheten; och slutligen omförmäler förslaget särskildt innehafvare af fordringar, för hvilka fastigheten häftar på grund af inteckning eller annat förhållande. I fråga om sistnämnda rättsägare innehåller förslaget i 3 § bestämmelser, genom hvilka sörjts för, att icke mot deras vilja fridlysningsåtgärden, där den eljest är af beskaffenhet att kunna leda till minskning i fastighetens saluvärde vid exekutiv försäljning, kan dem till förfång upprätthållas. Beträffande åter de båda andra kategorierna af rättsägare stadgar förslaget väsentligen olika förfaringssätt. Hvad fastighetens ägare vidkommer, uppställer väl förslaget dennes skriftliga medgifvande såsom nödvändigt villkor för, att Konungens befallningshafvande öfverhufvud skall taga befattning med ärendet; men det kräfves icke af sökanden, att han, i den mån sådant är möjligt, styrker, att den, som lämnat medgifvandet, verkligen är rätt ägare; Konungens befallningshafvande skall nöja sig med sökandens uppgift härutinnan. Skulle uppgiften sedermera befin-

nas oriktig, är emellertid en på grund af densamma tillkommen fridlysning såtillvida utan verkan mot rätte ägaren, att denne jämlikt särskildt stadgande i 8 § utan vidare äger att få fridlysningen förklarad upphäfd. I fråga om innehafvare af nyttjande- och därmed likställd rätt — hvarunder med förslagets ståndpunkt naturligtvis icke inbegripes sådan nyttjanderätt, som tillkommer boställshafvare — går förslaget till väga på annat sätt. Något på förhand lämnadt medgifvande af sådan rättsägare behöfver sökanden icke förete. Däremot skall i ändamål af rättsägarens skyddande anordnas ett särskildt publikationsförfarande med preklusiv karaktär; kommer rättsägaren inom förelagd tid och protesterar mot fridlysning, skall vederbörlig hänsyn tagas till hans invändningar, kommer han däremot icke, är han definitivt afskuren från all talan mot fridlysningsåtgärden.

Det lärer icke kunna bestridas, att, om det med förslaget afsedda hufvudsyftet, fridlysning enligt 1 §, skall kunna i någon väsentlig grad vinnas utan större svårigheter och vidlyftigheter, man måste afstå från allt för stora betänkligheter mot ett förfarande af den summariska karaktär, som kännetecknar förslaget. Det allmänna intresse, som genom den föreslagna lagen skulle tillgodoses, torde få anses vara af den vikt, att de af förslaget gjorda eftergifterna i fråga om den enskildes anspråk på skydd för välförvärfvad rätt icke kunna anses obehöriga. Det vill emellertid synas, som om, äfven med bibehållande i hufvudsak af den föreslagna anordningen, de därutinnan meddelade bestämmelserna böra, till förebyggande af vissa eljest uppkommande oegentligheter, i några hänseenden kompletteras och i andra undergå ändring. Förslaget lämnar nämligen, såvidt nu är ifråga, rum för följande erinringar.

Det är otvifvelaktigt förslagets mening att, därest sådant förhållande, som enligt 8 § grundar rätt för vederbörande att påyrka meddelad fridlysnings återgång, påvisas vara för handen redan innan Konungens befallningshafvande meddelat slutligt besked i anledning af fridlysningsansökningen, densamma skall lämnas utan bifall. Denna mening torde dock böra erhålla tydligt uttryck i lagen; det kan knappast vara tillräckligt att härutinnan hänvisa till den i 6 § sista stycket upptagna, allmänt hållna bestämmelsen, att ansökningen skall afslås, där »eljest laga hinder möter mot bifall». En omarbetning af förslaget i detta syfte synes, hvad särskildt beträffar fideikommiss- och boställsjord, vara så mycket mer påkallad, som i 2 § fideikommissarie och boställshafvare förklaras skola uti de i samma § omförmälda hänseenden anses såsom fastighetens ägare och på grund af detta förklarande den uppfattningen ligger nära till hands, att likställighet skall råda äfven såtillvida, att

ett efter ansökningens ingifvande skedt ombyte af fideikommissarie eller boställshafvare i likhet med ombyte af ägare icke under några förhållanden skulle utgöra hinder för ansökningens beviljande.

Med förslagets nu angifna ståndpunkt, att giltig anledning till meddelad fridlysnings upphäfvande också kan med framgång åberopas såsom grund för bestridande af begärd fridlysning, lärer bäst öfverensstämma, att det publikationsförfarande, som skall föregå fridlysningen, bör vara inriktadt på att sätta enhvar rättsägare, som kan hafva något att invända mot fridlysningens meddelande, i tillfälle att träda emellan. Har t. ex. redan när ansökningen ingifves fastigheten öfverlåtits till annan af den, hvars medgifvande till fridlysningen åtföljt ansökningen, är den förres intresse icke alldeles tillgodosedt därmed, att han utan hinder af fridlysningsbeslut kan efteråt göra sin rätt gällande; det är icke uteslutet, att han för att få fridlysningen upphäfd kan blifva nödsakad att vidtaga åtgärder af beskaffenhet att för honom medföra både kostnader och afsevärdt besvär. Det kan icke invändas, att nu angifna synpunkt skulle sakna praktisk betydelse; ty om också man icke gärna behöfver räkna med afsiktligt obehöriga transaktioner, lärer man dock icke böra lämna ur sikte de långt ifrån sällsynta fall, då en fastighet äges af ett stort flertal personer och i följd häraf det kan blifva svårt nog för sökanden att uppfylla förslagets fordran, att ansökningen skall vara åtföljd af uppgift å fastighetens ägare, eller sådana händelser, då sökanden utgått från den felaktiga uppfattningen, att en ifrågaställd öfverlåtelse af fastigheten ännu icke vid tidpunkten för ansökningens ingifvande kommit till stånd. Med förslagets bestämmelser angående publikation har emellertid uteslutande åsyftats att bereda skydd åt innehafvare af nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan därmed likställd rätt. På grund af hvad ofvan nämnts håller jag före,att åt publikationsförfarandet bör gifvas den större räckvidd, som nyss antydts, och att i följd häraf den i 3 § omförmälda kungörelsen bör, i stället för att riktas allenast mot vissa rättsägare, erhålla det allmänna innehåll, att enhvar rättsägare, som anser sig kunna lida intrång af fridlysningen, förelägges att inom viss tid anmäla och bevaka sin rätt, dock naturligtvis, beträffande ägare af fastigheten, utan den påföljd af preklusion, som förslaget stadgar i fråga om innehafvare af nyttjanderätt eller därmed likställd rätt.

I sammanhang härmed kan mot förslaget anmärkas, att dess bestämmelser jämväl såvidt angår ansökningens bekantgörande för innehafvare af nyttjanderätt eller annan dylik rätt icke kunna anses i allo tillfredsställande. Enligt stadgande i 2 § skall det åligga sökanden att

vid ansökningen foga uppgift å »dem, hvilka äga nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som genom den begärda fridlysningen skulle lida intrång». Det är alltså öfverlämnadt åt sökanden själf att bedöma, huruvida en dylik, till fastigheten upplåten rätt kan komma att på angifna sätt beröras af fridlysningsåtgärden eller icke. I regel skall nog en dylik pröfning icke möta svårigheter; men det synes vara vida att föredraga, att man befriar sökanden från en pröfning, som dock stundom kan vara vansklig nog, och i stället ålägger honom att lämna uppgift å alla sådana rättigheter af ifrågavarande slag, som öfverhufvud beröra fastigheten. En sålunda förändrad anordning skulle få sin särskilda betydelse med hänsyn till den Konungens befallningshafvande enligt 3 § ålagda skyldighet att genom särskilda bref underrätta vissa rättsägare om den kungörelse, som i samma § omförmäles. Då härvid naturligtvis den uppgift å rättsägarne, som sökanden ingifvit, kommer att tjäna Konungens befallningshafvande till ledning, är det påtagligt att, ju mindre inskränkning göres i sökandens ifrågavarande uppgiftsskyldighet, desto större säkerhet vinnes för, att alla rättsägare, som skulle lida väsentligt intrång af fridlysningen, också verkligen komma i tillfälle att, där de eljest vårda sig om sin rätt, göra denna gällande genom protest mot fridlysningen. Jag hemställer därför att 2 och 3 §§ i förslaget underkastas de jämkningar, som erfordras för vinnande af nu angifna syftemål.

Då annat ej sagts, skall hvad enligt förslaget är för nyttjanderättshafvare i allmänhet föreskrifvet tillämpas jämväl i fråga om så kallad stadgad åborätt till hemman eller lägenhet, som tillhör kronan eller allmän inrättning. Med hänsyn till den — äganderätten mycket närstående — rättsställning, som tillkommer innehafvare af åborätt, torde dock skäl saknas att i afseende å fridlysning af naturminnesmärke bebetrakta åbon annorledes än såsom ägare af fastigheten. Därför hemställes, att i förslaget intages stadgande, att åbo skall anses såsom fastighetens ägare. Vid upptagande af dylikt stadgande — hvaraf skulle följa, att ett vid ansökningen fogadt medgifvande af åbon har bindande verkan mot kommande åbor — torde emellertid tillika böra föreskrifvas, att förutom åbons medgifvande till fridlysningen erfordras särskild myndighets tillstånd i samma fall, då sådant tillstånd kräfves för fridlysning af naturminnesmärke å boställsjord. Därest hvad jag sålunda hemställt vinner afseende, blir det naturligtvis nödigt att i fråga om de bestämmelser i 3 §, som skola hänföra sig speciellt till innehafvare af nyttjande- och därmed likställd rätt, vidtaga den begränsning, som påkallas däraf, att innehafvare af åborätt icke skulle komma att räknas

till nyttjanderättshafvare. Och i hvarje fall synes dylik modifikation nödig med hänsyn därtill, att enligt förslaget boställshafvare — som väl obestridligen är allenast nyttjanderättshafvare — likväl skall betraktas såsom ägare.

Vidare kan det starkt ifrågasättas, huruvida den anordning, som föreslagits för det i 2:dra punkten af 3 §:s tredje stycke förutsatta fall, att nyttjanderättshafvare eller därmed likställd rättsägare väl i behörig ordning anmält protest mot fridlysningen men icke kan styrka, att han är »behörig rättsägare», är af beskaffenhet att böra vinna godkännande. Berörda anordning innebär, att fridlysning väl må beviljas men ej skall leda till inskränkning i den rätt, som lagligen må tillkomma den protesterande. Denna bestämmelse, hvilken lärer hafva föranledts däraf, att inför Konungens befallningshafvande icke i hvarje fall kan åstadkommas sådan bevisning, som erfordras för att styrka befogenheten af protesten, synes, att döma af ordalagen i förslaget och af de sakkunniges i ämnet afgifna betänkande, afse såväl det fall, att den protesterande icke kan styrka själfva befintligheten af den uppgifna sakrätten, som ock den händelse, att rättighetens tillvaro väl är ådagalagd, men det ej kunnat på ett tillfyllestgörande sätt utredas, att rättigheten skulle komma att lida intrång af fridlysningen. I båda fallen skall enligt förslagets mening den protesterande vara på det sätt oberörd af ett trots protesten meddeladt fridlysningsbeslut, att han icke hemfaller under det i 14 § för beslutets öfverträdande stadgade ansvar, därest han i anledning af ett mot honom anställdt åtal för dylika öfverträdelser gitter visa sin rätt, d. v. s. att hans yrkande inför Konungens befallningshafvande rätteligen bort föranleda afslag å fridlysningsansökningen. Det synes dock vara från såväl principiell som praktisk synpunkt betänkligt att på detta sätt tillskapa ett fridlysningsbeslut, som i viss mån icke behöfver hållas i helgd. Vill man låta tillkomsten af beslutet vara beroende af myndighets pröfning af gjord invändning mot ansökningen, lärer man icke kunna undgå att också tillerkänna denna pröfning och det därpå grundade beslutet sådan innebörd, att, så länge beslutet formellt gäller, dess verkan icke lämnas på det föreslagna sättet sväfvande. Det ligger förvisso något stötande däri, att man tvingar den enskilde, som i själfva verket har en öfver fridlysningsbeslutet stående rätt, att välja mellan att afstå från sin rätt eller att låta sig tilltalas vid domstol för att blifva i tillfälle att styrka densamma; någon möjlighet att påyrka beslutets upphäfvande har han nämligen icke enligt förslaget. Vill man öfverhufvud gifva den protesterande rättsägaren något skydd utöfver det, som består i Konungens befallningshafvandes och, eventuellt,

Konungens pröfning i fridlysningsärendet, synes detta skyddsmedel böra bestå allenast i befogenhet för honom att få fridlysningsbeslutet åter upphäfdt. Det kan ju vara tvifvelaktigt, huruvida dylik befogenhet bör tillerkännas rättsägaren jämväl för den händelse, att en honom ostridigt tillkommande sakrätt i fridlysningsärendet befunnits icke vara af beskaffenhet att kunna lida väsentligt intrång genom fridlysningen, men sådant intrång sedermera kan visas. Det vill dock synas, som om man knappast behöfde befara, att icke alltid redan under ärendets handläggning tillräcklig grundval för en materiellt riktig pröfning af denna fråga skall föreligga. Däremot torde lättare sådana fall kunna inträffa, då tillvaron af en rättighet af ifrågavarande slag icke kan under fridlysningsärendets fortgång behörigen styrkas. Jag anser mig därför böra förorda, att hvad förslaget innehåller därom, att fridlysningsbeslutet icke mot viss rättsägare skall hafva full rättsverkan, ur förslaget uteslutes, men att i stället till 8 § fogas ett stadgande, hvarigenom honom tillerkännes en på angifna sätt inskränkt, men till tiden obegränsad rätt till talan mot beslutet. Med denna uppfattning föranlåtes jag att jämväl hemställa om uteslutande ur förslaget af andra punkten i sista stycket af 3 § och dess ersättande med en bestämmelse i 8 § om befogenhet för sådan rättsägare, som i nämnda stycke afses, att påyrka fridlysningens upphäfvande, där han gitter visa, att denna innebär ett väsentligt intrång i hans rätt.

Det i sista stycket af 2 § förekommande ordet »föremål» torde för vinnande af öfverensstämmelse med 1 § böra ändras till »område eller föremål».

I fråga om 3 § anmärkes särskildt följande:

Den i första stycket bestämda tid af en månad från kungörelsens dag synes väl kort, särskildt i betraktande däraf, att kungörelsens uppläsande i kyrkan kan komma att afsevärdt fördröjas i det fall, att gudstjänst icke förrättas å närmaste söndagen efter kungörelsens dag.

Beträffande de i andra stycket omförmälta kungörelsekostnaderna lärer det väl vara afsedt, att sökanden vid anfordran skall förskottera samtliga de kostnader, som det enligt samma stycke åligger honom att slutligen vidkännas. De begagnade ordalagen lämna emellertid rum för tvekan, huruvida sökanden skall vara skyldig att förskottera jämväl kostnaden för afsändandet af de i §:n omförmälda särskilda brefven angående kungörelsen. Stadgandet synes därför i förevarande afseende böra förtydligas, hvilket lämpligen kan ske genom borttagandet af orden »för kungörelsen» i styckets sista punkt.

Den omständigheten, att fastigheten vid tiden för ansökningens ingifvande är utmätt för fordran, kan icke i och för sig medföra befogenhet för utmätningssökanden att i något afseende uppträda såsom rättsägare vid sedermera skeende exekutiv försäljning af fastigheten. För dylik befogenhet erfordras att, jämlikt bestämmelserna i 17 kap. 9 § 6 mom. handelsbalken, utmätningen medför förmånsrätt. Detta synes icke vara tillräckligt iakttaget vid affattningen af femte stycket af förevarande § men kan enklast komma till uttryck därigenom, att orden »eller är fastigheten då för fordran utmätt» uteslutas, och att omedelbart efter orden »på grund af inteckning» inskjutas orden »eller utmätning».

Såsom sist omförmälda stycke är affattadt, skulle vederbörande fordringsägare icke vara skyldig att förr än utbud till försäljning redan ägt rum påyrka fastighetens förnyade utbjudande utan förbehåll om fridlysningens bestånd. För framställande af sådant yrkande uppställer nämligen förslaget såsom villkor, att fordringsägarens rätt är beroende af, att fastigheten kommer att vid förnyadt utrop betinga högre köpeskilling än vid första utropet. Det synes emellertid riktigare och ledande till bättre öfverensstämmelse med det lagstadgade förfarandet i fråga om servitutsrätt, att saken så ordnas, att fastigheten först utbjudes med uttryckligt förbehåll om fridlysningens bestånd och därefter, eventuellt, utropas utan förbehåll härom. Men härför erfordras tydligtvis, att det skall åligga fordringsägaren att redan före auktionen framställa yrkande om nytt utrop, i händelse sådant skulle finnas nödigt för skyddande af hans rätt. En dylik skyldighet för fordringsägaren att, vid risk att eljest varda prekluderad, anmäla sig hos auktionsförrättaren redan före auktionens början är helt naturlig och saknar icke förebilder i utsökningslagen.»

Justitierådet *Lindbäck* yttrade:

»Af de för lagförslaget anförda motiv framgår, att Konungens befallningshafvande genast bör afslå fridlysningsansökning, om den icke är af sådant innehåll, som i 2 § omförmäles, eller icke är åtföljd af skriftligt medgifvande till fridlysningen i de fall, där dylikt medgifvande jämlikt samma § erfordras. Med anledning häraf synas de i början af 3 § använda orden »har ansökning inkommit, såsom i 2 § sägs», böra utbytas mot ett uttryck, som med större tydlighet anger, att Konungens befallningshafvande skall utfärda kungörelse allenast då de i 2 § uppställda fordringar beträffande ansökningens innehåll och bifogande af skriftligt medgifvande blifvit fullgjorda.

Enligt fjärde stycket i 3 § skall vissa rättsägares underlåtenhet att inom i Konungens befallningshafvandes kungörelse föresatt tid inkomma med anmälan, om de hafva något att erinra mot fridlysningen, medföra den påföljd, att de icke vidare hafva talan i afseende å den fridlysningsåtgärd, som i anledning af ansökningen kan komma till stånd. I betraktande häraf torde det ur rättssäkerhetens synpunkt vara lämpligt att i lagen stadga, det kungörelsen skall innehålla upplysning om sagda påföljd.

I öfrigt instämmer jag i justitierådet Skarstedts yttrande, utom för såvidt därigenom den mening uttalats, att den i 3 § omförmälda kungörelse borde riktas jämväl mot andra rättsägare än de i lagförslaget angifna.»

Justitierådet *Lilienberg* instämde dels i hvad justitierådet Skarstedt anfört angående innehafvares af stadgad åborätt likställighet med ägare, angående 3 § 3 och sista styckena samt angående den tid, som i kungörelsen skulle föreläggas, och kostnaderna i ärendet, dels ock med justitierådet Lindbäck i fråga om kungörelsens innehåll.

4 §.

Justitierådet *Skarstedt* yttrade:

»Enligt stadgande i 14 § skall öfverträdelse af »hvad i enlighet med denna lag stadgats och kungjorts» föranleda ansvar. För att förebygga, att ansvarsbestämmelsen tillämpas utan afseende å den i slutet af förevarande § stadgade restriktionen, hemställes om införande i denna § af uttryckligt stadgande därom, att i den kungörelse, som enligt samma § skall utfärdas, nämnda restriktion skall inryckas.»

Justitierådet *Lindbäck* förklarade sig instämma med justitierådet Skarstedt och anförde vidare:

»Då pröfningen af frågan, huruvida det område eller naturföremål, ansökning om fridlysning afser, är att hänföra till naturminnesmärke, enligt förslaget öfverlämnats åt vetenskapsakademien, med den verkan, att, om akademien afstyrker ansökningen, densamma ej får bifallas, torde i lagen böra angifvas, att interimsförbud, som denna § omförmäler, ej må meddelas, innan vetenskapsakademiens utlåtande i ärendet inkommit till Konungens befallningshafvande.

Ehuru bestämmelsen, att kungörelsen om förbudet skall ske på bekostnad af den, som gjort ansökningen om fridlysning, synes utmärka, att förbudet ej får af Konungens befallningshafvande meddelas i annat fall än då bemälde sökande därom framställt anhållan, lärer dock, för

undanröjande af all tvekan i detta hänseende, en erinran i nu angifna syfte lämpligen böra i förevarande § upptagas.

I andra stycket af 3 § stadgas, att kostnad för där omförmäld kungörelse skall af den, som sökt fridlysningen, förskottsvis erläggas; och synes, med afseende å innehållet i sista stycket af 6 §, underlåtenhet af sökanden att förskjuta nämnda kostnad skola föranleda till afslag å ansökningen om fridlysning. Därest, såsom jag antager, meningen är, att enahanda bestämmelser skola gälla beträffande kungörelse som i förevarande 4 § afses, torde föreskrift härom böra inrymmas i lagen.

I händelse Konungens befallningshafvande skulle finna nödigt, att kungörelsen rörande interimsförbudet anslås vid naturminnesmärket, torde Konungens befallninghafvande böra äga därom förordna såsom för likartadt fall är i 6 § stadgadt. Kostnaden för anslagets anbringande lärer dock den, som sökt vinnande af interimsförbudet, böra vidkännas och förskjuta, vid äfventyr, för underlåtenhet härutinnan, att frågan om förbudets meddelande förfaller. Dylikt anslag torde säkerligen i allmänhet blifva erforderligt, enär utmärkande på marken af naturminnesmärke och dess inhägnande sannolikt endast undantagsvis hunnit att verkställas vid tiden, då utfärdande af interimsförbud ifrågakommer.»

6 §.

Justitierådet *Lindbäck* yttrade:

»Genom de i tredje stycket föreskrifna publicitetsåtgärder synes visserligen vara på ett tillfredsställande sätt sörjdt därför, att de inom orten och länet boende få kunskap om fridlysningen, men då de beslut, hvarigenom naturminnesmärke fridlyses, skola vid ansvarspåföljd åtlydas af landets alla innebyggare, synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke kungörelsen om fridlysningen jämväl borde införas i Post- och Inrikestidningar.»

8 §.

Justitierådet *Skarstedt* anförde:

»Under hänvisning till hvad vid 2 och 3 §§ yttrats i fråga om kompletterande i vissa afseenden af bestämmelserna i § 8 hemställer jag tillika *dels* att det stycke i förevarande §, som börjar med orden »om sådant påyrkas», måtte så omarbetas, att däraf med full tydlighet framgår, att äfven den, som vid tiden för ansökningens ingifvande jämte den af sökanden i ärendet uppgifne ägaren hade äganderätt till fastig-

heten, är berättigad att få fridlysningen upphäfd, *och dels* att den rätt, som här tillerkänts efterföljande fideikommissarie att påkalla dylikt upphäfvande, förklaras utesluten för det fall, att Kungl. Maj:t på därom gjord ansökan förklarat den omständigheten, att fastigheten utgör fideikommiss, icke utgöra hinder för, att fridlysningen får komma till stånd med bindande verkan äfven för kommande fideikommissarier.

Tillräckligt skäl synes saknas att, såsom förslaget stadgar, låta med expropriation för annat ändamål af det område, där det fridlysta naturminnesmärket är beläget, följa ovillkorlig rätt för exproprianten att få fridlysningen förklarad upphäfd. Förhållandena kunna mycket väl vara sådana, att expropriationsändamålet kan vinnas utan ringaste hinder däraf, att fridlysningen upprätthålles. Detta är naturligtvis regeln i sådana fall, då naturminnesmärket är beläget icke just på det område, som för expropriationsändamålet erfordras, utan på mark, som domstolen jämlikt 14 § i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof förklarat exproprianten skyldig att lösa; äfven område af sistnämnda slag lärer emellertid få anses inbegripet under ifrågavarande stadgande. Detta torde därför böra undergå sådan ändring, att äfven när expropriation ägt rum Konungens befallningshafvande får diskretionär pröfningsrätt.

Sista stycket torde böra förtydligas genom en bestämmelse, att fridlysningen skall anses upphäfd först sedan auktionen vunnit laga kraft, hvarjämte i samma stycke ordet »dock» lärer bära utgå.»

Justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde med justitierådet Skarstedt, hvarjämte justitierådet *Silverstolpe* hemställde, att den rätt, som i förslaget tillerkänts ny boställshafvare att påkalla fridlysningens upphäfvande, förklaras utesluten för det fall, att det ämbetsverk, under hvars allmänna vård och inseende bostället lyder, på därom af boställshafvaren gjord ansökan lämnat tillstånd till fridlysningen.

Justitierådet *Lindbäck,* med hvilken justitierådet *Lilienberg* instämde, yttrade:

»Jag anser, att det stycke i förevarande §, som börjar med orden »om sådant påyrkas», bör undergå redaktionsändring, hvaraf klart framgår, att yrkande, som här är i fråga, skall för att vinna afseende göras af sådan ägare till fastigheten eller andel däri, som visar, att han redan vid tiden för fridlysningsansökningens ingifvande till fastigheten eller del däraf ägde bättre rätt än den, hvilken i fridlysningsärendet antagits vara fastighetens ägare.

I öfrigt är jag ense med justitierådet Skarstedt. Därest den af honom gjorda hemställan om förtydligande af sista stycket vinner be-

aktande, torde föreskriften att auktionsförrättaren skall om fridlysningens upphäfvande underrätta Konungens befallningshafvande icke kunna bibehållas oförändrad, enär auktionsförrättaren ofta torde sakna kännedom om tiden, då auktionen tagit åt sig laga kraft. Föreskriften synes förty böra inskränkas, så att den kommer att afse allenast skyldighet för auktionsförrättaren att ofördröjligen meddela Konungens befallningshafvande underrättelse, att vid exekutiva auktionen fastigheten sålts frigjord från den inskränkning i ägarens rätt, fridlysningen må medföra. Konungens befallningshafvande lärer sedermera utan svårighet kunna förskaffa sig upplysning, när auktionen vunnit laga kraft.»

10 §.

Justitierådet *Skarstedt* anförde:

»Enär, jämlikt stadgande i 17 §, klagan får föras mot Konungens befallningshafvandes beslut, hvarigenom meddelad fridlysning upphäfts, måste det, i brist af annat stadgande i förslaget, antagas vara förslagets mening, att verkan af dylikt beslut icke skall inträda förr än beslutet vunnit laga kraft, och att i följd häraf hvarken naturminnesmärkets afförande ur registret får dessförinnan ske eller den i andra stycket af förevarande § bestämda tid af sex veckor skall räknas från tidigare dag än den, då laga kraft åkommit beslutet. Det kan dock ifrågasättas, huruvida icke denna förslagets mening, ehuruväl grundad i sakens natur, borde för undvikande af missförstånd tydligt uttalas. I hvarje fall synes emellertid, med afseende därå att enligt bestämmelse i 17 § besvärstiden skall räknas från delfåendet af beslutet, i förslaget icke böra saknas föreskrift angående sättet för beslutets bringande till vederbörandes kännedom. Hade man här endast att räkna med den, på hvars begäran fridlysningen upphäfts, eller med vetenskapsakademien, åt hvilken institution förslaget tillerkänt klagorätt, vore det tillräckligt med en bestämmelse om åliggande för Konungens befallningshafvande att låta mot bevis delgifva vederbörande beslutet. Men till klagan berättigad part är gifvetvis också t. ex. den, på hvars ansökan fridlysningen tillkommit. Med hänsyn härtill torde det vara nödigt att föreskrifva, att beslutet skall på något sätt offentligen kungöras; och lärer det få anses lämpligt, att härutinnan iakttages samma ordning, som i 6 § är föreskrifven för kungörande af fridlysningsbeslut, dock med undantag för hvad nämnda § innehåller angående kungörelses anslående vid naturminnesmärket och måhända äfven för hvad samma § stadgar angående kungörelses införande i tidning. Iakttages detta, lärer besvärstiden

komma att för enhvar, som icke fått sig beslutet direkt delgifvet, räknas från uppläsandet i ortens kyrka.

Då i andra stycket af förevarande § stadgats, att viss åtgärd ej må vidtagas förr än »vetenskapsakademien lämnats tillfälle» att utföra undersökning, torde här hafva för angifvande af hvad som åsyftats blifvit valdt ett mindre korrekt uttryck. Meningen torde måhända blifva bättre uttryckt, om åt andra stycket gåfves, exempelvis, följande lydelse:

»Har fridlysning upphäfts af annan anledning än att naturminnesmärket till sin naturliga beskaffenhet undergått förändring, må åtgärd, hvarigenom skada tillfogas naturminnesmärket, ej vidtagas, förr än vetenskapsakademien låtit å området utföra den vetenskapliga undersökning, som må finnas önsklig; dock att hvad sålunda stadgats icke skall gälla efter det sex veckor förflutit från det beslutet om fridlysningens upphäfvande eller, i fall, som afses i 8 § sista stycket, där omförmälda auktion vann laga kraft.»

På de af justitierådet Skarstedt anförda skäl ansågo justitieråden *Lindbäck, Cassel* och *Silverstolpe* paragrafens bestämmelser böra undergå omarbetning i de hänseenden, som af justitierådet Skarstedt angifvits, hvarjämte justitierådet *Lindbäck* tillade:

»Sedan den i sista stycket af 8 § nämnda auktion vunnit laga kraft, och fridlysning således är att anse såsom upphäfd eller fridlysnings upphäfvande eljest skett vare sig genom Konungens befallningshafvandes laga kraft ägande utslag eller genom Konungens beslut, synes detta förhållande böra bringas till allmänhetens kännedom. I sådant syfte torde genom Konungens befallningshafvandes försorg kungörelse om fridlysningens upphäfvande ofördröjligen böra införas i länskungörelserna och tidning inom orten samt möjligen i Post- och Inrikes tidningar, så ock uppläsas i ortens kyrka. Kostnaden härför lärer statsverket böra vidkännas.»

Justitierådet *Lilienberg* instämde i första afdelningen af justitierådet Skarstedts yttrande.

11 §.

Justitierådet *Skarstedt* anförde:

»På det att den otvifvelaktigt riktiga tanke, som ligger till grund för stadgandet i denna §, må komma till uttryck i en form, som är mera tillfredsställande än den i förslaget valda, hemställes, att §:n måtte omredigeras till, exempelvis, denna lydelse:

»Finnes beträffande sällsynt djur, hvars fångande eller dödande

icke är att hänföra till jakt eller fiske, eller beträffande sällsynt växt önskligt att utan fullständig fridlysning, som ofvan sägs, förbud meddelas för enhvar att å område, hvartill han ej har äganderätt eller nyttjanderätt, afsiktligt borttaga eller skada sådant naturföremål, äge Konungens befallningshafvande på framställning af vetenskapsakademien meddela dylikt förbud. Förbud — — — register.»

Lika med justitierådet Skarstedt funno justitieråden *Lilienberg, Lindbäck, Cassel* och *Silverstolpe* en omredigering af förevarande paragraf önskvärd, hvilken syntes böra verkställas i den af justitierådet Skarstedt antydda riktning.

12 §.

Justitierådet *Lindbäck* yttrade:

»Då rätt till klagan öfver vetenskapsakademiens beslut, så vidt därigenom gjord ansökan att komma i åtnjutande af medgifvande, hvarom här är sagdt, helt och hållet eller delvis afslås, icke bör vara den sökande betagen, torde det blifva erforderligt att gifva bestämmelser rörande tid och sätt för anförande af besvär öfver beslut, som vetenskapsakademien i anledning af sådana ansökningar meddelar.»

13 §.

Justitierådet *Skarstedt,* med hvilken justitieråden *Lindbäck* och *Cassel* instämde, anförde:

»Det intresse, man genom bestämmelserna i denna § velat tillgodose, står ganska mycket vid sidan af det syftemål, som skall vinnas genom de i det föregående omförmälda fridlysningsbestämmelserna. Till grund för de senare ligger behofvet att kunna på lagstiftningens väg förhindra förstörelse — på en gång eller småningom — af fasta naturföremål eller af märkliga företeelser på djur- eller växtlifvets område; genom förevararande § åter har man velat bereda skydd mot vissa åtgärder, som icke på annat sätt göra ingrepp i naturen än att de förhindra det för visst område — till följd af naturskönhet eller annan märklig naturbeskaffenhet — karakteristiska att komma till sin fulla rätt. Ehuru det obestridligen ligger något särdeles tilltalande i, att staten skall kunna äfven i sistnämnda afseeende träda emellan för åvägabringande af ett ändamålsenligt naturskydd, anser jag dock, att denna ömtåliga fråga blifvit i förslaget löst på ett sätt, som innefattar

ett allt för stort ingrepp i den enskildes handlingsfrihet. Det väcker genast uppmärksamheten, att vederbörande myndighet — Konungens befallningshafvande — skulle äga att meddela det här afsedda förbudet utan hänsyn till enskild äganderätt till det område, hvarom fråga är, medan däremot för fridlysning enligt 1 § af visst område ovillkorligen fordras medgifvande af områdets ägare. Det synes dock vara föga konsekvens i att staten, å ena sidan, måste, såvida den icke vill tillita expropriation, finna sig i, att den enskilde jordägaren, måhända utan annat motiv än oppositionslust, motsätter sig fridlysning och sålunda kan obehindradt förstöra ett dyrbart naturminnesmärke, men, å andra sidan, skulle äga utväg att — såsom det synes till och med utan jordägarens hörande — förbjuda honom att å sin mark vidtaga en åtgärd, som dock icke gärna kan tänkas vidtagen i annat än i och för sig lofvärdt syfte. Vill man i förra fallet upprätthålla ägarens rätt — och något annat lärer icke ifrågasättas —, synes man vara tvungen att göra det äfven i det senare fallet, i synnerhet som Riksdagen, därest denna med sin begäran om »utredning angående de åtgärder, som böra vidtagas för att bereda skydd åt vårt lands natur och naturminnesmärken» får anses hafva åsyftat jämväl åtgärder af nu ifrågavarande slag, förklarat sig »ej vilja tillråda något, som skulle innebära ett ingripande i den enskildes rätt att med sin egendom förfara som honom bäst synes, utöfver hvad nu gällande lag därom innehåller». Förfar lagstiftaren äfven här i öfverensstämmelse med den i fråga om fridlysning enligt 1 § antagna princip, brytes också udden af den betänklighet, som sammanhänger därmed, att åsikterna om, huruvida ett visst område verkligen på grund af märklig naturbeskaffenhet eller naturskönhet förtjänar att framför andra, närbelägna områden på nu föreslaget sätt skyddas, enligt sakens natur ofta måste visa sig mycket växlande; ett annonseringsförbud med afseende å visst område kunde sålunda lätteligen för dettas ägare komma att framstå såsom en stor orättvisa, så länge icke också för grannen meddelats enahanda förbud. Att gå längre än att såsom villkor för visst områdes ställande under förbud fordra den dåvarande ägarens medgifvande, synes å andra sidan icke nödigt; likasom ett dylikt medgifvande måste komma att binda efterföljande ägare, lärer hinder icke böra möta att låta ett med stöd af ägarens medgifvande tillkommet förbud gälla äfven mot dem, som tilläfventyrs af ägaren förvärfvat rätt att å området i annonseringssyfte anbringa i lagrummet afsedd anordning.

Af de begagnade ordalagen framgår, att förbudet endast får afse anbringande af nya anordningar, och att således vid förbudets med-

delande redan befintliga sådana icke träffas af förbudet. Detta bör helt visst icke så förstås, som skulle en dylik äldre anordning vara äfven i den mening alldeles oberörd af förbudet, att vederbörande finge efter förbudets meddelande opåtaldt vidtaga hvilka åtgärder som helst för anordningens vidmakthållande. Ehuru sålunda det icke kan antagas, att t. ex. förnyandet af en på grund af ålder nästan oläslig inskrift å en berghäll eller återuppförandet af en af storm förstörd annonstafla skulle få ske utan hinder af förbudet, synes det dock önskligt, om till förebyggande af försök att kringgå lagen eller missförstånd i öfrigt och till ledning för lagtillämpningen lagen i nu angifna hänseende blefve mera tydlig än förslaget.

Öfverträdelse af förbud, hvarom nu är fråga, föranleder enligt förslaget till bötesansvar. I förslaget saknas emellertid hvarje föreskrift angående förbudets kungörande till efterrättelse, och hemställes därför om upptagande i förevarande § af bestämmelse därom, att förbudet — som väl utan särskild föreskrift kommer att införas i länskungörelserna — skall kungöras jämväl genom införande i tidning inom orten samt uppläsande i ortens kyrka.

Då lagstadgandet i fråga är afsedt att mot störande anordningar skydda icke blott natursköna områden utan äfven områden, som eljest äro af märklig naturbeskaffenhet, synes i uttrycket »annan för naturskönheten störande anordning» orden »för naturskönheten» böra utgå.»

Justitierådet *Silverstolpe* biträdde justitierådet Skarstedts här ofvan i de tre sista styckena gjorda framställningar.

Justitierådet *Lilienberg* yttrade:

»Utan tvifvel verka vissa annonser, som nu finnas anbragta å natursköna ställen vid de stora trafiklederna, synnerligen stötande, och det vore därför nog önskligt, om sådan annonsering kunde förhindras. Men jag betviflar, att det förfarande, som föreslagits, är det lämpliga, eller att det är praktiskt utförbart. Ett berättigande, eller som är detsamma ett åläggande, för Konungens befallningshafvande att för vissa områden på förhand förbjuda visst slags annonsering innebär, att denne skulle underkasta sitt län en grundlig undersökning med syfte att bestämma, hvar dylika anordningar skulle verka störande. Men ett län är dock ett ganska stort område; i de flesta fall hafva ju länen en massa natursköna och märkliga platser och en mängd trafikleder. Hvad som icke träder åskådaren till mötes från en synpunkt sedt, kan ju uppenbara sig från en annan. Hvar skall annonsering på förhand förbjudas, hvar tillåtas? Med få ord, huru skall en sådan undersökning kunna lämna

ett tillfredsställande resultat, huru skall ett sådant stadgande som det föreslagna kunna efterföljas i våra på naturskönhet så rika landskap?

En annan procedur, som synes mig vara att föredraga, skulle bestå däri, att Konungens befallningshafvande icke ingriper, förrän det visat sig, om annonsering verkligen skett på område och på sätt, som ifrågavarande § angifver, i hvilket fall, och om så funnes lämpligt, områdets ägare skulle föreläggas att borttaga eller ändra annonsen. Om ett sådant stadgande kompletterades med ett, som, till besparing af besvär och kostnad, lämnade ägaren öppet att få på förhand utrönt, huru Konungens befallningshafvande skulle anse en annonsering på området, eller med andra ord att i tvifvelaktiga fall begära tillstånd till annonseringen, torde detta tillvägagående icke innebära mera utan tvärtom mindre ingrepp i äganderätten än det, som föreslagits. Dock vill jag erinra, att ett sådant tillstånd endast borde meddelas för viss tid, då det ju låter tänka sig, att de förhållanden, hvarå tillståndet grundats, kunna ändras.

Jag skulle därföre vilja hemställa, att denna § ändras så, att därest på område af ifrågavarande slag anbringas annonsering, utan att Konungens befallningshafvandes tillstånd inhämtats, ägaren må, där anordningen finnes störande, kunna föreläggas att borttaga eller ändra densamma, vid äfventyr att det eljest sker på hans bekostnad. Straffbestämmelsen i följande § skulle då bortfalla.»

14 §.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde, yttrade:

»Hvad i denna § uttryckligen angifves såsom särskild grund till befrielse från ansvar för öfverträdelse af vissa föreskrifter i förslaget torde vara af beskaffenhet att äfven utan uttryckligt stadgande böra leda till dylik befrielse; och synes vid sådant förhållande ifrågavarande restriktioner lämpligen böra ur förslaget uteslutas. Skulle de emellertid komma att kvarstå, lärer likartad restriktion böra göras beträffande ansvarspåföljd för öfverträdelse af förbud, som meddelats enligt 4 § i förslaget.

Vid affattningen af förevarande lagrum synes icke hafva blifvit beaktadt, att i enlighet med stadgandet i 12 § undantag från kungjord fridlysningsbestämmelse kan vara medgifven.

Det i förevarande § använda ordet »aflyst» torde böra utbytas mot annat, mera korrekt uttryck.

Därest hvad jag hemställt vid 10 § andra stycket vinner bifall, föranledes däraf jämkning jämväl i förevarande §.

Beträffande det i 13 § omförmälta förbud synes påföljden för ett öfverträdande däraf böra vara ej blott att den felande dömes till böter utan äfven att han förpliktas att inom viss förelagd tid borttaga den störande anordningen, vid äfventyr att sådant eljest må på hans bekostnad genom kronobetjäningens försorg fullgöras. Ett tillägg till förevarande § i sistnämnda syfte lärer så mycket mer vara af nöden, som den dömde icke till följd af underlåtenhet att borttaga anordningen ådrager sig ansvar enligt förslaget.»

Justitierådet *Lindbäck* anförde:

»Då det icke är uteslutet, att en tilltalad skulle kunna med framgång åberopa jämväl andra straffrihetsgrunder, än de i förevarande § angifna, hvilka för öfrigt, såsom justitierådet Skarstedt anmärkt, äfven utan uttryckligt stadgande böra leda till befrielse från ansvar, torde, på sätt bemälde justitieråd hemställt, ifrågavarande restriktioner icke böra bibehållas i förslaget.

Om vid 10 § andra stycket gjord hemställan vinner afseende, föranledes däraf, såsom justitierådet Skarstedt påpekat, behof af jämkning äfven i förevarande §.

Slutligen är jag ense med bemälde justitieråd rörande påföljden för öfverträdande af förbud, meddeladt enligt 13 §.»

Justitierådet *Lilienberg* var ense med justitierådet Lindbäck i första delen af hans anförande.

15 §.

Med hänsyn till affattningen af 14 § hemställde justitieråden *Lilienberg, Lindbäck* och *Skarstedt,* att ordet »öfverträdelse» lämpligen borde utbytas mot »förseelse».

17 §.

Justitieråden *Lindbäck, Cassel, Silverstolpe* och *Skarstedt* förenade sig om följande yttrande:

»Enligt denna § skall vetenskapsakademien äga rätt att öfverklaga beslut, hvarigenom begärd fridlysning vägrats eller fridlysning upphäfts jämväl i fall, där akademien ej själf sökt fridlysningen. Huruvida denna rätt till klagan omfattar äfven de fall, då Konungens befallningshafvande

afslår ansökning om förbud enligt 4 § eller upphäfver förut meddeladt sådant förbud, framgår ej tydligt. I nämnda § användes nämligen icke ordet »fridlysning» i fråga om det skydd mot skada å naturminnesmärke, hvilket där afses. Då emellertid det torde vara lämpligt, att vetenskapsakademien äger klaga jämväl i angifna fall, lärer förevarande § böra i sådant syfte förtydligas.

Då beslut, hvarigenom fridlysning meddelas, icke kan blifva föremål för någon verkställighetsåtgärd, lärer i §:ns sista stycke orden »gånge beslutet i verkställighet» böra utbytas mot »lände beslutet till efterrättelse». Tillika hemställes, att detta stycke måtte undergå sådan jämkning i affattningen, att däraf tydligt framgår, att jämväl beslut, hvarigenom förbud, som icke egentligen kan anses hänförligt till fridlysning (4, 11 och 13 §§), blifvit meddeladt, skall lända till efterrättelse utan hinder af däröfver förd klagan.»

I de två senare hemställandena instämde äfven justitierådet *Lilienberg*.

2:o.

Förslag till lag angående nationalparker.

Högsta domstolen anmärkte, att därest i 1 § sista stycket orden »för naturskönheten» bibehölles, blefve däraf följden, att här afsedt förbud icke komme att omfatta anordning, som från annan synpunkt än den estetiska verkade störande; och torde därför nämnda ord böra ur förslaget utgå.

3:o.

Förslag till lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Högsta domstolen anmärkte, att då annat icke lärer kunna ifrågasättas än att expropriation, som afses i första stycket, skall ske för statens räkning, syntes det onödigt att, på sätt i sista stycket skett, uttryckligen förklara, att sålunda exproprieradt område skall tillhöra kronan. I hvarje fall torde det vara tillräckligt med en antydan härom i första stycket, hvilket lämpligen kunde erhålla följande lydelse:

»Där Konungen — — — af ägaren afstås till kronan — — skall — — tillämpning.»

Det vore visserligen icke antagligt att, då i andra stycket användts uttrycket »enskild servituts- eller nyttjanderätt», man därmed velat, i

motsats till hvad förhållandet vore enligt första stycket, från tillämpning utesluta det fall, att dylik rättighet tillkommer menighet eller inrättning; men för undvikande af hvarje anledning till missförstånd torde i angifna hänseendet andra stycket böra bringas till öfverensstämmelse med det första.

Ur protokollet:
Carl Stålhammar.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott onsdagen den 17 mars 1909.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
Justitieråden: LINDBÄCK,
CLAËSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson anförde efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet:

»Genom nådigt beslut den 22 sistlidne januari har från jordbruksdepartementet för den åtgärd, som på justitiedepartementet ankommer, till departementet öfverlämnats upprättade förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående nationalparker och lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Jag har nu att anmäla högsta domstolens genom utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden den 16 oktober 1908 infordrade utlåtande öfver ifrågavarande lagförslag.»

Sedan departementschefen härefter redogjort för de särskilda lagförslagen och högsta domstolens däröfver afgifna utlåtande anförde departementschefen vidare:

»De inom högsta domstolen framställda anmärkningar, hvarom ett flertal af domstolens ledamöter förenat sig, hafva med allenast ett undantag samtliga synts mig förtjänta af beaktande och har jag i anledning häraf låtit inom justitiedepartementet öfverarbeta de särskilda lagförslagen, därvid de önskade ändringarna blifvit verkställda.

Det åsyftade undantaget afser de anmärkningar, som riktats mot den i 13 § af förstnämnda lagförslag omförmälta befogenheten för Kungl. Maj:ts befallningshafvande att under vissa förhållanden förbjuda anbringande i det fria af störande annonseringsanordningar.

Tre af högsta domstolens ledamöter hafva ansett, att ett sådant förbud skulle innebära ett allt för stort ingrepp i jordägarens rätt och hemställt, att jordägarens medgifvande skulle uppställas såsom villkor för att förbud skulle kunna utfärdas. Ett justitieråd har lämnat förslaget i detta afseende utan anmärkning. Den återstående af de i granskningen deltagande domstolsledamöterna har yppat betänklighet mot den föreslagna proceduren samt hemställt, att förslaget måtte ändras i den riktning, att, därest på område af ifrågavarande slag anbringas annonsering utan att Kungl Maj:ts befallningshafvandes tillstånd inhämtats, ägaren må, där anordningen finnes störande, kunna föreläggas att borttaga eller ändra densamma, vid äfventyr att det eljest sker på hans bekostnad.

Lika med sistnämnda två justitieråd kan jag ej finna någon betänklighet vid det föreslagna stadgandet från den synpunkt, att det skulle innebära ett för långt gående ingrepp i äganderätten. Jag vill därvid till en början anmärka, att förslagets stadganden synas lämna tillräcklig möjlighet för ägaren att verkställa all den annonsering, som kan vara önsklig med afseende på affär, hvilken bedrifves å egendomen. Det är därför egentligen främmande affärers annonsering det här gäller. Att jordägaren möjligen kan vinna någon inkomst genom att lämna tillstånd till en annonstaflas uppsättande ute i det fria — en inkomst, som väl sällan kan vara på något sätt betydande, när det såsom här icke gäller tättbyggda samhällen — är en följd icke af jordens produktiva krafter utan däraf, att trakten af en eller annan anledning blifvit föremål för en lifligare trafik af besökande. Det intresse, som genom stadgandet skulle kränkas, synes mig därför stå i ett jämförelsevis mindre intimt sammanhang med jordäganderätten. För öfrigt torde den föreslagna bestämmelsen i hvarje fall icke kunna anses betänkligare än

de föreskrifter till befordrande af allmän ordning, snygghet och trefnad, som enligt byggnadsstadga och byggnadsordningar uppställts gent emot städernas och de stadsliknande samhällenas fastighetsägare.

Det alternativa förslag, hvilket framställts af en af högsta domstolens ledamöter, skulle visserligen erbjuda åtskilliga fördelar, om man i likhet med denne ledamot anser den nu föreslagna lydelsen af 13 § göra det till en plikt för Kungl. Maj:ts befallningshafvande att hvar i sitt län verkställa en grundlig undersökning för att utröna, hvilka delar af länet som äro af den naturbeskaffenhet, att ett annonseringsförbud bör utfärdas. En sådan undersökning skulle förvisso blifva alltför betungande och svår. Men sådana dimensioner synes man knappast böra gifva denna sak. En annonsering af ifrågavarande slag kan af lätt insedda skäl icke tänkas förekomma annat än längs efter trafikleder eller i trakter, som af en eller annan anledning locka till sig skaror af besökande. Det är sålunda hufvudsakligen på de mera trafikerade turistlederna Kungl. Maj:ts befallningshafvande behöfver hafva sin uppmärksamhet fästad. Med en sådan begränsning torde det icke möta någon nämnvärd svårighet för Kungl. Maj:ts befallningshafvande att handhafva denna angelägenhet. Framför det alternativt föreslagna systemet erbjuder denna ståndpunkt i alla händelser det företrädet, att man icke behöfver utsätta den annonserande allmänheten för besväret att i hvarje fall nödgas begära tillstånd till annonsering af ifrågavarande slag vid risk, att om sådant tillstånd ej begärts och erhållits, blifva ålagd borttaga de kanhända ganska kostsamma anordningarna. Jag har därför ansett mig icke böra frånträda förslagets stadgande i denna del.»

Föredraganden uppläste härefter de enligt angifna grunder jämkade lagförslagen och hemställde, att desamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom nådig proposition Riksdagen till antagande föreläggas.

Justitierådet Lindbäck åberopade hvad af honom vid ärendets behandling i högsta domstolen blifvit yttradt, i den mån det ej vid förslagens omarbetning vunnit beaktande.

Statsrådets öfriga ledamöter biträdde föredragandens hemställan;

och täcktes Hans Maj:t Konungen med bifall härtill förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig proposition i ämnet af den lydelse bilagan . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Erik Ölander.